

ΙΔΡΥΤΕΣ

Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας
(+) Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας
«Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος»

ΕΚΔΟΤΗΣ

Αλέξανδρος Οικονόμου, Πρόεδρος Δ.Σ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αλέξανδρος Οικονόμου
Ευγενία Ζάλιου
Πέτρος Στοιδης
Δημήτρης Πάζος
Θεόδωρος Ζιώτας
Ελισάβετ Χατζημολούση-Ρούκαλη
Δήμητρα Τζάκν-Μπεσλικά

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ART DIRECTOR

Δημήτρης Πάζος

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

- Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Δ. Σολωμού 3, Τ.Κ. 59200, Νάουσα
τηλ. 2332024102
- ΑλεΞ. Οικονόμου, Καρανάτσιου 2
59200 Νάουσα, τηλ. 23320 29380

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρασιώλης - Γεωπόνος
τηλ. 23310 60331

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

ΗΛΚΟΣ Φ - ΡΑΛΛΗΣ Κ. & ΣΙΑ Ο.Ε.
3ο χλμ. Νάουσας - Σ.Σ. Νάουσας
Τηλ. & Fax: 23320 41319

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο.

**ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ,
ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ, ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ**

- Αλέξανδρος Οικονόμου
Καρανάτσιου 2, Νάουσα, ΤΚ 59200,
τηλ.: 23320 29380
- Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Σολωμού 3, ΤΚ 59200, τηλ. 23320 24102

Περιοδικά και βιβλία αποστέλλονται ταχυδρομικά με αντικαταβολή. Είναι διαθέσιμα όλα τα παλιά τεύχη του περιοδικού για να συμπληρώσετε ενδεχομένως τις ελλείψεις σας.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Από το βιβλίο «ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣΙΕΣ» της Ιωάννας Παπαντωνίου

Τεύχος Νο 138 Περιεχόμενα

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2012

σελίδα

10*

05 Εν συντομία

10* Κων/νου Γκλαβένου
Αρχαιολογικά ευρήματα Στεννημάχου

18 Κώστα Κούλη
Νάουσα ή Νιάουστα;

20 Θωμά Γαβριλίδη
Ποιητές της Αρχαίας Μακεδονίας

23 Δημήτρη Κατσάνου
Ο κήπος (ποίημα)

24 Χρήστου Ζάλιου
Η παραδοσιακή φορεσιά των χωριών του κάμπου της Νάουσας

32 Ρένας Κύρκα
Ματιές στην ιστορία των μαθηματικών

36 Νίκου Καλλιδάκη
Το Πολιτιστικό Κέντρο, η Εστία Μουσών και ο Δήμαρχος Δ. Βλάχος

38 Κων/νου Αν. Λαπαβίτσα
Η προσωπικότητα του δασκάλου

40 Δ. Στυλιανίδη, Α. Σιμώνη, Θ. Σωτηρόπουλου, Δ. Μπίρη
Ginkgo Biloba

42 Νίκου Σπάρτον
Οικονομία αρδευτικού νερού

Δίνε δωρεάν το χρόνο αν θες να σου μείνει λίγη αξιοπρέπεια

Είναι πάντα ανάμεσά μας οι φίλοι και πρωτεργάτες του περιοδικού. Συχνάζουν τις σελίδες του, συνομιλούν μαζί μας. Όλοι εκλεκτοί, μα εκλεκτότεροι εκείνοι που, αν και απ' αλλού, ερωτεύτηκαν την πόλη μας με προθυμία. Είκοσι χρόνια συμπληρώθηκαν από το Πάσχα εκείνο του 1992 που «έφυγε» από κοντά μας ο ιδρυτής, και για μια δεκαεπταετία και 52 τεύχη «ψυχή» του περιοδικού μας, Οδυσσέας Ντινόπουλος (φωτό). Ο Οδυσσέας δεν κατάγονταν από τη Νάουσα. Γεννήθηκε στα Γρεβενά το 1927.

Όμως αγάπησε την πόλη μας πολύ και αφιέρωσε όλες του τις δυνάμεις στην βελτίωση του οικονομικού και πολιτιστικού επιπέδου της. Ανήσυχος και ενεργός δημόσιος λειτουργός και πολίτης, προσπάθησε σ' ολόκληρη τη ζωή του (πέθανε μόλις 64ων χρονών) να προσφέρει τις επιστημονικές γεωπονικές του γνώσεις στην αναβάθμιση της αγροτικής παραγωγής της περιοχής μας και όχι μόνο. Αλώνισε κυριολεκτικά τη γη της και αρθρογράφησε στον τοπικό τύπο.

Συνετέλεσε στην εισαγωγή νέων καλλιεργειών οπωροφόρων και στην αποτελεσματική αντιμετώπιση ασθενειών των δένδρων. Ιδιαίτερη υπήρξε η συμβολή του στην επαναδραστηριοποίηση του Συλλόγου Αποφοίτων Γυμνασίου Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» το 1974 (διάδοχος του οποίου αποτελεί η Πολιτι-

στική Εταιρεία Νάουσας), η επανέκδοση της «Ιστορίας της πόλεως Ναούσης» των Πλαταρίδη-Στουγιαννάκη και φυσικά η έκδοση το 1977 του περιοδικού μας «Νιάουστα», το οποίο συνεχίζει αδιάλειπτα την πορεία του μέχρι σήμερα.

Μεγάλες αλλαγές στη μορφή του περιοδικού μας θα διαπιστώσατε ήδη από το εξώφυλλο, αλλαγές που συνεχίζονται και στο εσωτερικό του. Οι «μνημονιακές» πολιτικές, όπως γνωρίζετε, πλάντουν πρώτα απ' όλα ό,τι έχει σχέση με τον πολιτισμό.

Δεν γκρινιάζουμε. Πιστεύουμε πως σημασία έχει στα δύσκολα να κρατήσουμε ό,τι μας ενώνει και όχι μόνο να το κρατήσουμε, αλλά και να το φτιάξουμε πιο όμορφο και πιο δυνατό.

Έτσι λόγω κατακόρυφης αύξησης των ταχυδρομικών τελών και των άλλων εξόδων εκτύπωσης και διακίνησης αποφασίσαμε την τετραμηνιαία έκδοση του περιοδικού, με περισσότερη κάθε φορά ύλη και με σύγχρονη ανα-

βάθμιση της αισθητικής του. Παράλληλα προσανατολιζόμαστε σε επετειακά και έκτακτα τεύχη, τα οποία θα υπαγορεύει ο τόπος και η ιστορία του, καθώς και οι ανάγκες των φίλων και αναγνωστών σ' αυτήν την κατεύθυνση.

Ελπίζουμε να σας εκπλήξουμε ευχάριστα, αλλά πάντα είναι καλοδεχούμενες οι όποιες παρατηρήσεις και βέβαια οι συνεργασίες σας. Υπενθυμίζουμε το αφιέρωμα που ετοιμάζουμε για τα 100 χρόνια από την απελευθέρωση της Νάουσας από την Τουρκική κυριαρχία και ζητάμε τη δική σας συμβολή σ' αυτό, με ό,τι στοιχεία διαθέτει ο καθένας (κάρτες, φωτογραφίες, επιστολές κλπ της εποχής και οτιδήποτε άλλο).

Στον τόπο μας, την ιστορία, το πιο πολύ, τη γράφουν οι παρέες. Τίποτα δε γίνεται χωρίς τις ομάδες που με βάση τα ενδιαφέροντά τους τις ιδέες τους τα θέλω τους, την αγάπη για την πόλη, και την ανάγκη να εκφραστούν κρατούν τα μπόσικα με ό,τι μέσο έχουν. Αυτές είναι τα αμαξάκια που σπρώχνουν τον καιρό.

Μια ματιά στις σελίδες του περιοδικού για το τι συμβαίνει σε σχέση με τα πολιτιστικά δρώμενα, και ευτυχώς συμβαίνουν πολλά και καλά, μπορεί κατά τη γνώμη μας να πείσει πως τα περισσότερα βασίζονται σ' αυτούς που δίνουν πρόθυμα και δωρεάν το χρόνο τους στην πόλη.

Καλή ανάγνωση!

εποχή που κατέγραψε την ντοπιολαλιά στη μνήμη μας, όσων τέλος πάντων, είναι η εποχή της αυλής των θαυμάτων, στην οποία η χαμένη στους πλισέδες τσέπη της γιαγιάς ήταν σαν το καπέλο του μάγου και σαν το νησί των θησαυρών. Εξ ου και η νοσταλγική συρροή στην αίθουσα των ανθρώπων μέσης ηλικίας και άνω.

Τους ρόλους της παράστασης ερμήνευσαν οι Πίστη Κεφαλά, Γεωργία Γυρούση, Ζαφειρούλα Πιπτάκη, Αυγή Ζιακάκη, Θωμάς Κλώνας, Αντρέας Τσίτσης, Γιάννης Μιχαλόπουλος, Σπύρος Κεφαλάς, Θεόδωρος Τορορής, Γιάννης Κουκούλος, Θωμάς Νόλκας, Γρηγόρης Δήμπαλας, Πηγή Μάντσιου-Δεληχρήστου, Κατερίνα Μητσιάνη, Σοφία Μόρα, Δημήτρης Τσίτσης, Ηλιάνα Τσίλη, Γιώργος Μακρογιώργος, Μαρία Σγουρίδου, Χρήστος Τσίτσης και Κώστας Κουκουσιάνος. Η παράσταση συνοδεύεται από έκθεση φωτογραφικού υλικού με θέμα «Ταξιδεύοντας στο χρόνο».

«Πάστα Σοκολατίνα»

Μια δεμένη παράσταση από την ομάδα «Επί σκηνής» σε σκηνοθεσία του Αλέξανδρου Οικονόμου κι ένα επίκαιρο έργο που πατά στο νέο είδος, αυτό του νεοέλληνα, έτσι όπως διαμορφώθηκε στα χρόνια της μεταπολίτευσης, παρουσιάστηκε αμέσως μετά τις Αποκριές.

Η σοκολάτα, όπως είναι γνωστό, είναι φάρμακο κατά της λήθης επειδή ενισχύει τη μνήμη. Αν και οι καταστάσεις του έργου και η αναγωγή τους στην υπερβολή τονίζουν τις αλήθειες που θέλουμε να ξεχνούμε, η πάστα σοκολατίνα στο έργο, φευ, λειτουργεί ως τάση φυγής από την αλήθεια. Την αλήθεια του νεοέλληνα έτσι όπως διαμορφώθηκε από το '90 και μετά. Μια πάστα σοκολατίνα ως φυγή λοιπόν και δε βαριέσαι και τι έγινε. Έγινε όμως και γίνεται και η κωμωδία μας καλεί, καλεί το μυαλό μας, ότι απέμεινε απ' αυτό τα τελευταία χρόνια, να μας ξαναδοούμε, να πικρογελάσουμε με τον καθρέφτη μας, να μας κλάψουμε, να μας λυτρώ-

σουμε από τις λαμογιές των πολιτικών, τους νεόπλουτους των επιδοτήσεων, τη μισαλλοδοξία για τους μετανάστες και όλα αυτά που τώρα στρέφονται εναντίον μας.

Ευτυχώς η ομάδα «Επί σκηνής» παρέλειψε να στείλει πρόσκληση στον κ. Χρυσοχοϊδη και εξαιτίας αυτής ίσως της παράλειψης η παράσταση είχε μεγάλη απήχηση στο κοινό της πόλης κι έδωσε φτερά στους συντελεστές να συνεχίσουν. Έπαιξαν: Δημήτρης Πάζος, Δημήτρης Δούτσος, Ελένη Ζαφείρκου, Άσπα Πιπτάκη, Γιάννης Κουκούλος, Ελένη Χατζηκώστα, Ζήνων Μυλωνάς, Χάρης Αδαμίδης και Νόπη Ξανθοπούλου.

«Χορέψετε, χορέψετε, τα νιάτα να χαρείτε».

Μια υπέροχη μουσική, χορευτική παράσταση, ντυμένη με σκετς από την παλιά εποχή των παιδικών παιχνιδιών της Νάουσας και χορούς από όλα τα μήκη και πλάτη του Ελληνισμού, είχαν την ευκαιρία να απολαύσουν το βράδυ του Σαββάτου 24ης Μαρτίου, στο δημοτικό θέατρο της πόλης, οι φίλοι του πολιτιστικού σωματείου «Πυρσός». Η βραδιά, ήταν αφιερωμένη στη μνήμη της Δόμνας Σαμίου, που έφυγε από τη ζωή πριν λίγους μήνες. Παρουσιάστηκε σκετσάκι με παιδικές εικόνες από την παλιά Νάουσα, επίσης χορούς της Νάουσας, Μακεδονίας, Ηπείρου, Καππαδοκίας, Αιγαίου και Κρήτης. Τη σκηνοθεσία και επιμέλεια της παράστασης είχε η Λένα Γιαννούλη.

Ανοιξιάτικες Συναυλίες της Εστίας Μουσών

Ανοιξιάτικες μουσικές συναυλίες δωματίου καθιέρωσε το δημοτικό ωδείο στην αίθουσα συναυλιών της Εστίας Μουσών. Πρώτα η Αγγελίνα Γεωργιάδου και η Ντάρια Βόλκοβα, ή

αλλιώς το Duo Ευφωνία, ταξίδεψαν το κοινό της Νάουσας σε μαγικά μονοπάτια ερμηνεύοντας στο βιολί και το πιάνο, αντιστοίχως, με μοναδικό τρόπο, έργα μουσικής δωματίου των Μπετόβεν, Μπραμς, Γκριγκ, Πιατσόλα κ.ά. καταχειροκροτούμενες από το λιγοστό κοινό της πόλης που τίμησε την εκδήλωση. Ειδικά η πρώτη σολίστ, γεννημένη στη Ρωσία το 1988, ερμήνευσε με πάθος

όλα τα μουσικά κομμάτια, αποδεικνύοντας ότι έχει όλο το χρόνο μπροστά της να διαπρέψει στο παγκόσμιο μουσικό στερέωμα. Στις 7 Απριλίου το «Trio Senza» που αποτελείται από τους Νίκο Κουνατίδη στο βιολί, Χρήστο Κυπαρίση στο βιολοντσέλο και Ηλία Στασινό στο πιάνο συνόδευσε σπουδαστές της τάξης μουσικής δωματίου του καθηγητή του δημοτικού ωδείου Νάουσας κ. Χρήστου Κυπαρίση, πρόσφεροντας μία μοναδική βραδιά στο φιλόμουσο κοινό της πόλης. Το «Trio Senza» ερμήνευσε έργα Μπετόβεν, Βιβλαλντι, Μέντελσον κ.ά.

«Το Φιόρο του Λεβάντε»

Την κωμωδία του Γρηγορίου Ξενόπουλου "Το

Φιόρο του Λεβάντε" παρουσίασαν με επιτυχία στο δημοτικό θέατρο οι μαθητές της θεατρικής ομάδας του 3ου Γυμνασίου. Ήταν μια ωραία παράσταση που πρόσφερε γέλιο και καταχειροκροτήθηκε

από το κοινό, ενώ παράλληλα ανέδειξε το πλούσιο ταλέντο αρκετών μαθητών. Η θεατρική ομάδα του 3ου Γυμνασίου έχει μια πλούσια παράδοση στο ανέβασμα γνωστών έργων του ελληνικού κυρίως ρεπερτορίου, ενώ έχει αναδείξει και ταλέντα που σήμερα συμμετέχουν επιτυχώς όχι μόνο σε μεγαλύτερους ερασιτεχνικούς θιάσους της πόλης μας, αλλά και σε επαγγελματικούς θιάσους, στην τηλεόραση κλπ.

Έπαιξαν οι μαθητές: Κώστας Κεπέσογλου, Μαρία Μάντσιου, Ευαγγελία Εξηντάρα, Ελευθερία Δάιου, Άρτεμις Κάλλη, Αναστασία Γιά-

γκα, Δήμητρα Γεωργουλά, Ζωή Σπύρου, Μαρία Μικρορόνη, Μένια Φωτιάδου, Γιώργος Κεντημένος, Μιχάλης Μπόσι, Βέρα Κάππα, Αντεντίλα Μπαλή, Κατερίνα Μπόσι, Στέλλα Χαρίση, Παναγιώτης Σακίδης, Σταύρος Μωυσιάδης. Βοήθησαν οι μαθητές: Δημήτρης Λαφάρας, Όλγα Παπαδοπούλου, Χαριτίνη Ζιώρα, Δέσποινα Γρηγοριάδου, Φωτεινή Μωυσιάδου. Στη σκηνοθεσία έργου βοήθησαν ο διευθυντής του σχολείου Νίκος Κύρου και οι καθηγήτριες Σαλώμη Μπουνόβα, Πελαγία Παλτίδου και Ολυμπία Τσίτσι. Επιμέλεια μουσικής: Απ. Ζαφειρίου.

Οδοιπορικό στη δισκογραφική καριέρα του Βασίλη Τσιτσάνη

Η Πολιτιστική Εταιρεία Μουσικής «Βασίλης Τσιτσάνης» σε συνεργασία με τον Σύλλογο Φίλων Μουσικής Νομού Ημαθίας παρουσίασε τη Δευτέρα στην Εστία Μουσών ένα αφιέρωμα - οδοιπορικό στη δισκογραφική καριέρα του Βασίλη Τσιτσάνη.

Τραγούδια που σημάδεψαν και καθόρισαν την πορεία του ελληνικού λαϊκού τραγουδιού· Τραγούδια ύμνοι στην αγάπη, τον έρωτα, τον πόνο, αλλά και την ελπίδα. Έπαιξαν οι Νίκος Ορδουλίδης στο πιάνο, Τριαντάφυλλος Χαλκιάς στο μπουζούκι, Δημήτρης Σφιγγός στην κιθάρα. Οι μουσικοί έπαιξαν άψογα τα τραγούδια του μεγάλου συνθέτη και καταχειροκροτήθηκαν από το κοινό.

Οι Βλάχοι της Νάουσας το 1822

Ο Σύλλογος Βλάχων πραγματοποίησε εκδήλωση στην Εστία Μουσών με θέμα: «Οι Βλάχοι της Νάουσας το 1822» με ομιλήτη τον συγγραφέα και ερευνητή κ. Αστέριο Κουκούδη. Ο κ. Κουκούδης αναφέρθηκε στην πρώτη εγκατάσταση των Βλάχων στη Νάουσα το 1770, στη διαρκή παρουσία τους στους αγώνες του Έθνους και στην επανάσταση της Νάουσας,

καθώς και στον εποικισμό νέων οικογενειών Βλάχων μετά την καταστροφή του 1826 στην περιοχή Γρεβενών.

Τόνισε επίσης τη θετική συμμετοχή τους στη δημογραφική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου και τη

συμβολή τους στην διατήρηση της εθνικής ταυτότητας. «Εγκαταστάθηκαν στα ερείπια... διασώζοντας και διατηρώντας τις παραδόσεις τους. Ρίζωσαν στην περιοχή ενισχύοντας με το δυναμισμό που χαρακτηρίζει τους βλάχους τη δημογραφική, οικονομική, πολιτισμική και εθνική εικόνα του τόπου», τόνισε ο κ. Κουκούδης.

Η Νάουσα τίμησε τον ποιητή Δημήτρη Μπρούχο

Τιμητικό αφιέρωμα στην 35χρονη παρουσία του ποιητή Δημήτρη Μπρούχου διοργάνωσε ο Δήμος Νάουσας στην Εορτία Μουσών, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων για την 190η επέτειο του Ολοκαυτώματος.

Για το έργο του κ. Μπρούχο μίλησαν, εκ μέρους του μητροπολίτη κ. Παντελεήμονα, ο μοναχός π. Γεράσιμος Μπεκές, ο οποίος αναφέρθηκε στις διαχρονικές αξίες της ποίησής του, ο Αν/γος εα κ. Θεόκλητος

Ρουσάκης, επίτιμος διοικητής του Β΄ΣΣ, με θέμα «Πειθαρχία και υπέρβαση στην ποίηση του Δ.Ι Μπρούχου» και η ολυμπιονίκης Βούλα Πατουλίδου με θέμα «Η φωνή της καρδιάς του ποιητή». Τον κ. Μπρούχο προσφώνησε ο δήμαρχος κ. Καραμπατζός, ο οποίος τον τίμησε με το μετάλλιο της Ηρωικής Πόλης Νάουσας, για τη δράση του στην ποίηση και τον πολιτισμό και τη μεγάλη του συνεισφορά με τη συγγραφή της ραψωδίας «Ο χαλασμός της Νάουσας-1822 μ.Χ» η οποία παρουσιάστηκε μελοποιημένη για πρώτη φορά στις επετειακές εκδηλώσεις του Ολοκαυτώματος το 2010. Ακολούθησε η αντιφώνηση του ποιητή, ενώ το πρόγραμμα έκλεισε με απαγγελίες αποσπασμάτων της ραψωδίας με την αισθητική φωνή της κ. Ευγενίας Δουλδουρά, αρ-

χαιολόγου-ποιήτριας. Τραγούδησαν οι Ελένη Αντωνιάδου και ο Κώστας Πατσιάς, ενώ στο πιάνο συνόδευσε ο Δημήτρης Παρόλας.

Συναυλία της χορωδίας του ΟΤΕ Θεσ/νίκης και Κ. Πατσιά

Μια όμορφη συναυλία με συνθέσεις γνωστών ελλήνων αλλά και ξένων συνθετών οργάνωσε ο φιλανθρωπικός σύλλογος «ΕΛΠΙΔΑ» με τη συμμετοχή της χορωδίας του ΟΤΕ Θεσ/νίκης υπό τη διεύθυνση του μαέστρου Γ. Τσαουσίδα και τη συμμετοχή στο τραγούδι του συμπολίτη μας Γιώργου Πατσιά. Στο πιάνο συνόδευαν ο Δημήτρης Τσακιρίδης και η Ελένη Πασιά. Συμμετείχε επίσης ολιγομελής χορωδία του ΚΑΠΗ.

Παρουσιάστηκε το εμβατήριο «Ολοκαύτωμα»

Στο Πλακόστρωτο του Δημοτικού πάρκου την Κυριακή 22 Απριλίου και σε πρώτη εκτέλεση, παρουσιάστηκε το εμβατήριο «Ολοκαύτωμα» από τη Φιλαρμονική Εταιρεία Νάουσας και τη Δημοτική Φιλαρμονική Λαμίας. Το εξαιρετικό εμβατήριο, το οποίο εντυπωσίασε και συγκίνησε, είναι σύνθεση του Διευθυντή της Δημοτικής Φιλαρμονικής Λαμίας κ. Δημήτρη Μαντά, σε στίχους του κ. Θεοφάνη Ράπτη. Στην ερμηνεία του εμβατηρίου συμμετείχαν ο μαέστρος του Ωδείου Ναού-

σης Δημήτρης Παρόλας και οι χορωδοί Θωμάς Μπιγκάνος, Ευάγγελος Ζιαμπάκας.

«Και αλέκτωρ δεν ελάλησε...»

Στις επετείους του Ολοκαυτώματος το Λύκειο Ελληνίδων της πόλης αναλαμβάνει πά-

ντα ενεργό ρόλο απόδοσης τιμής και αναμόχλευσης της μνήμης για το χαλασμό της Νάουσας. Η παράσταση του ΛΕΝ στο Δημοτικό Θέατρο «και αλέκτωρ δεν ελάλησε...» είναι μια ιστορική αναδρομή από την ίδρυση της πόλης μέχρι

τη μέρα του χαλασμού της το 1822, που βασίστηκε στο δημοτικό τραγούδι και σε κείμενα κορυφαίων συγγραφέων και ποιητών που ύμνησαν τη Νάουσα.

Για μια ακόμα φορά και στο διηνεκές μας συγκίνησε και θα μας συγκινήσει η Μακρινίτσα, το τραγούδι, το μοιρολόγι του χαλασμού με την κίνηση του χορού που σαν αντάξιος χορός αρχαίας τραγωδίας διηγείται και θρηνεί την τραγική καταστροφή. Τη σκηνοθετική επιμέλεια είχαν οι Άκης Τσιάρκας και Χρήστος Τσίτσος και την αφήγηση οι Κώστας Βαρβέρης και Νικήτας Ιωαννίδης. Μουσική έπαιξαν οι Βαγγέλης Ψαθάς, Δημήτρης Ψαθάς, Απόστολος Ζαφειρίου, Γιάννης Κετάνης, Γιώργος Νταβλιάκας. Τραγουδίσαν η χορωδία του ΛΕΝ και μεμονωμένα οι Χρήστος Τσίτσος και Ελισάβετ Μπάιτση. Συμμετείχε επίσης η βυζαντινή χορωδία ιεροψαλτών του Αγίου Μηνά προεξάρχοντας του ιεροψάλτου Θωμά Τσουκαλά.

«ΕΤΣΙ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ», παρουσίαση βιβλίου του Γιώργου Σιδηρόπουλου

Τη Δευτέρα 26 Μαρτίου έγινε η παρουσίαση του βιβλίου του συγγραφέα Γιώργου Σιδηρόπουλου «ΕΤΣΙ ΕΙΝΑΙ Η ΖΩΗ» στην αίθουσα εκδηλώσεων της Ευξείνου Λέσχης. Τον συγγραφέα προλόγισε ο πρόεδρος της Ε.Λ.Π.Ν. κ. Θεόφιλος Τεληγιαννίδης, ενώ στα παιδικά και εφηβικά του χρόνια αναφέρθηκε με συγκίνηση ο συμμαθητής του κ. Ιωάννης Ευθυριάδης.

Το βιβλίο που έχει εκδώσει η Ένωση Ποντίων Αργυρούπολης Αθηνών, είναι ένα σύνολο από θεατρικά έργα και σχόλια που έχει γράψει και σκηνοθετήσει ο ίδιος ο δημιουργός, επιλέγοντας τυχαία, αλλά πραγματικά γεγονότα της καθημερινής ζωής που έχει ζήσει ο ίδιος. Οι τελευταίες σελίδες είναι προσωπική σάτιρα του συγγραφέα πάνω σε όλα τα καυτά θέματα που υπάρχουν αυτή την στιγμή στη χώρα μας (παγκοσμιοποίηση, γραφειοκρατία, φακελάκια, δημόσιες υπηρεσίες).

Θωμά Μπλιάτκα: «Νάουσα, Νιάουστα, από την ίδρυση μέχρι το ολοκαύτωμά της»

Η Εταιρεία για τη μελέτη της ιστορίας της Νάουσας και της περιοχής «Ο Αριστοτέλης» παρουσίασε το βιβλίο του Θωμά Μπλιάτκα «Νάουσα, Νιάουστα, από την ίδρυση μέχρι το ολοκαύτωμά της (1383-1822)». Ένα βιβλίο που αναφέρεται στην ιστορία της πόλης από την ίδρυσή της μέχρι το χαλασμό της το 1822, στο οποίο ο συγγραφέας προσπαθεί να «αποκαταστήσει» αλήθειες που ταλανίζουν χρόνια τώρα τους ιστορικούς ερευνητές της πόλης μας.

Το βιβλίο παρουσιάστηκε από τους δημοσιογράφους Χρήστο Μπλατσιώτη και Μιμή Δεινοπούλου, οι οποίοι το χαρακτήρισαν αξιόλογο, που συμβάλλει στον εμπλουτισμό της ιστορίας της Νάουσας με νέα στοιχεία. «Δεν κάνει μια αναπαραγωγή των πηγών, αλλά παρουσιάζει νέα στοιχεία που βοηθούν τον αναγνώστη να ξαναφέρει τα γεγονότα στη μνήμη του και να τα δει πιο ψύχραιμα», σημείωσε ο κ. Μπλατσιώτης.

Τα έσοδα από την διάθεση του βιβλίου θα διατεθούν για την οικονομική ενίσχυση του «Αριστοτέλη» στην προσπάθεια αποκατάστασης του παραδοσιακού κτιρίου Μούγγρη.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΕΝΗΜΑΧΟΥ

.....

Ο Στενήμαχος βρίσκεται στους ανατολικούς πρόποδες του Βερμίου, σε υψόμετρο 140 περίπου μέτρων, ανάμεσα στη Βέροια και τη Νάουσα. Το χωριό είναι κτισμένο σε ένα επικλινές επίπεδο, ομαλό σχετικά, το οποίο βαθμηδόν ανυψώνεται και καταλήγει στα δυτικά σε δύο λόφους. Ο μεγαλύτερος και επιβλητικότερος είναι του Αγίου Τρύφωνος.

.....

Γράφει ο Κων/νος Γκλαβένος

Ο ορεινός όγκος του Βερμίου, με την πλούσια χλωρίδα και πανίδα, που στεφανώνει δυτικά το χωριό, συνθέτει ένα σκηνικό μοναδικής φυσικής ομορφιάς. Οι περιοχές που θα μας απασχολήσουν

εδώ, είναι οι εξής:
Ροδιά. Εκτεταμένη καλλιεργημένη έκταση, ομαλή σχετικά, ανατολικά του χωριού. Παλιότερα υπήρχαν αυτοφυείς ροδιές. Η τοπωνυμία Ροδιά ήταν γνωστή

Νεολιθικά εργαλεία από το λόφο Μπας-Καρτέρ. (Ο λόφος χωροταξικά, με βάση τους χάρτες, ανήκει στον Στενήμαχο και όχι στον Τρίλοφο)

από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Σε όλη την έκτασή της υπάρχουν θαυμάσια αρχαιολογικά επιφανειακά ευρήματα.

Μπας-Καρτέρ. Φυσικός λόφος, 1500 μ. ανατολικά του χωριού, πέραν της Ροδιάς. Οι πρόποδες του λόφου καλλιεργούνται. Στην κορυφή του και στις πλαγιές διάσπαρτα προϊστορικά ευρήματα, καθώς επίσης κλασικών χρόνων, ελληνιστικών και κυρίως ρωμαϊκών.

Ιπιά. Φυσικός λόφος, με εκτεταμένη επίπεδη κορυφή, που καλλιεργείται. Υπάρχει φυσική πηγή νερού με συνεχή ροή. Σπουδαία αρχαιολογικά ευρήματα επί της κορυφής του λόφου, κυρίως αρχιτεκτονικά μέλη και επιτύμβιες στήλες. Απέχει 500 μ. Ν.Α. του χωριού.

Αμπελότοπος. Περιοχή καλλιεργημένη δυτικότερα, προς την πλευρά της Νάουσας. Άλλοτε είχε πολλά αμπέλια. Κατά καιρούς βρέθηκαν στον Αμπελότοπο σημαντικά ρωμαϊκά και βυζαντινά ευρήματα. Ο τόπος πρέπει να κατοικήθηκε από τα προϊστορικά ακόμη χρόνια. Αυτό τουλάχιστον, φανερώνουν σκόρπια επιφανειακά ευρήματα στη θέση Μπας-Καρτέρ (όστρακα, λίθινα εργαλεία και λεπίδες από πυριτόλιθο για την επεξεργασία δερμάτων). Το 1992 βρέθηκε για πρώτη φορά στον ομώνυμο λόφο θαυμάσιο λί-

θινο εργαλείο, που χρονολογείται στην νεότερη νεολιθική περίοδο.

Στα κατοπινά χρόνια βρέθηκαν και άλλα εργαλεία και υφαντικά βάρη. Είναι κοινή πλέον πεποίθηση ότι εδώ έχουμε μια σημαντική νεολιθική εγκατάσταση πάνω σε μία τούμπα, η οποία προσφέρεται για έρευνα, γιατί η τούμπα δεν καλλιεργήθηκε ποτέ, άρα δεν έχουμε καμιά ανθρώπινη παρέμβαση με κτίσματα ή καλλιέργειες.

Το 2006, όταν έγινε μερική αποχωμάτωση του λόφου, για τη λήψη αδρανών υλικών από την ανάδοχο εταιρεία κατασκευής της παραγενατίας οδού, αποκαλύφθηκαν σημαντικά ευρήματα. Στην ανατολική πλαγιά του λόφου ήρθε στην επιφάνεια και ανασκάφηκε από την Αρχαιολογική Υπηρεσία συγκρότημα οικιών υστεροελληνιστικών χρόνων. Βρέθηκαν διάσπαρτα αγγεία, νομίσματα και ένα λυχνάρι.

Εδώ, παρενθετικά, πρέπει να τονιστεί ο σκληρός αγώνας που δώσαμε όλοι μας για τη σωτηρία του λόφου κατά της εργολάβιας εταιρείας, η οποία εντελώς αυθαίρετα και παράνομα εγκατέστησε βαρέα μηχανήματα και άρχισε να εκχερσώνει το λόφο, καταστρέφοντας τα πάντα. Οι αρχαιολόγοι κ. Γιάννης Γραι-

Πριν την έλευση των Μακεδόνων στις ανατολικές πλαγιές του Βερμίου και στην απλόχωρη πεδιάδα κατοικούσαν φρυγικά (θρακικά) και πελασγικά φύλα, μη ελληνικά...

Μελανόμορφη κύλικα από τη Ροδιά, αρχαϊκών χρόνων

κός και Νεκτάριος Πουλακάκης έδωσαν σκληρό αγώνα, ενώ η κ. Ειρήνη Ψαρρά, δύο φορές έθεσε το θέμα στο Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο. Ο λόφος σώθηκε τελικά και αποδόθηκε για έρευνα στην Αρχαιολογία.

Πριν την έλευση των Μακεδόνων στις ανατολικές πλαγιές του Βερμίου και στην απλόχωρη πεδιάδα κατοικούσαν φρυγικά (θρακικά) και πελασγικά φύλα, μη ελληνικά, που μπήκαν στη Μακεδονία από το Βορρά, περίπου το 1200 π.Χ. Φαίνεται ότι οι Φρύγες ή Βρύγες υπέταξαν ένα ευρύτερο μέρος της σημερινής Ημαθίας. Αρχαία, όμως, παράδοση διατήρησε την ανάμνηση ότι όλη η Μακεδονία είχε αποικηθεί από Φρύγες. «Οι δε Φρύγες, ως Μακεδόνες λέγουσι, εκαλέοντο Βρίγες, χρόνον όσον Ευρωπίοι εόντες σύνοικοι ήσαν Μακεδόσι, μεταβάντες δε ες την Ασίην άμα τη χώρα και το όνομα μετέβαλον ες Φρύγας» (Ηρόδοτος 7.73). Εξάλλου το όνομα της Έδεσσας συνάπτεται με τη φρυγική λέξη βέδου, που σημαίνει νερό (Βέδου-Βοδενά. Σήμερα Έδεσσα).

Αργότερα, μετά το 800 π.Χ., ήρθαν οι

Μακεδόνες, λαός ελληνικός. Οι αρχαίοι Μακεδνοί (Μακεδόνες) ήταν ένα ελληνικό φύλο, που για αιώνες κατοικούσαν στη Β. Πίνδο, στο όρος Λάκμο (Ζυγός) διάγοντας ζωή ποιμενική. Όταν η ελληνόφωνη αυτή ομάδα διασπάστηκε, οι Μάγνητες (κλάδος των Μακεδόνων) εγκαταστάθηκαν στο ανατολικό τμήμα της Θεσσαλίας, ενώ μικρότερα παρακλάδια εισχώρησαν στην νότια Ελλάδα. Ο κύριος, όμως, όγκος των Μακεδόνων κατευθύνθηκε ανατολικότερα.

Κατά τη μετακίνησή τους αυτή, που έγινε με πολύ αργό ρυθμό, η Ορεστίς (περιοχή Καστοριάς) αναφέρεται σαν κοιτίδα της μακεδονικής δυναστείας. Από δώ οι Μακεδόνες με επικεφαλής αρχικά τους Τημενίδες και αργότερα τους Αργεάδες βασιλείς εισχωρούν στη σημερινή Κεντρική Μακεδονία και τον 8ο ή πιθανότατα τον 7ο π.Χ. αι. (700-650 π.Χ.) εγκαθίστανται διαδοχικά στις περιοχές της Πιερίας, Βοττιαίας, (κυρίως η παράλια ζώνη και η ενδοχώρα μεταξύ Αξιού και Εχέδωρου-Γαλλικού ποταμού) Εορδαίας, Αλμωπίας.

Τα προελληνικά φύλα που βρήκαν οι

Χρυσό έλασμα, επιστόμιο

Μακεδόνες στην Κεντρική Μακεδονία (μεταξύ αυτών και οι Βρύγες) κυρίως εκτοπίστηκαν ή αφομοιώθηκαν, ώστε από την επιμειξία αυτή προέκυψε αργότερα ο γνωστός τύπος του Μακεδόνα των ιστορικών χρόνων, αρρενωπού και ευσταλούς. Άλλωστε οι Μακεδόνες ποτέ δεν μετέτρεπαν σε δουλοπάροικους ή φόρου υποτελείς τους κατακτημένους λαούς, όπως οι Σπαρτιάτες. Τους αφομοίωναν ή τους ανάγκαζαν να μεταναστεύσουν. Κατά τον Στράβωνα: «*Οτι αυτού που και το Βέρμιον όρος, ό πρότερον κατειχον Βρίγες, Θρακών έθνος, ων τίνει διαβάντες εις την Ασίαν Φρύγες μετωνομάσθησαν*» Στράβων 7,24 (Στράβων Γεωγράφος 67 π.Χ. - 24 μ.Χ.).

Ο γνωστός μύθος του Περδίκκα και των αδελφών του, απογόνων του Τήμενου, που μας αναφέρει ο Ηρόδοτος (βιβλίο Η', κεφ.138) και που είναι βασισμένος σε ιρανικά πρότυπα, εξιστορεί πως οι Μακεδόνες αρχικά εγκαταστάθηκαν στις πλαγιές του Βέρμιου, στους περίφημους κήπους του Μίδα με τα ευωδιαστά τριαντάφυλλα, και σταδιακά άπλωσαν την κυριαρχία τους στην άλλη Μακεδονία.

Οι Μακεδόνες, όταν στη νότια Ελλάδα, στην περίοδο των αρχαϊκών χρόνων (700-500 π.Χ.), συντελείται μια πολιτιστική κοσμογονία, εξακολουθούν να μένουν αποκομμένοι, αλλά καλά οργανωμένοι σε ένα ισχυρό βασίλειο, με πρωτεύουσα τις Αιγές.

Οι πρώτες αποικίες των νοτίων Ελλήνων που ιδρύονται στα παράλια της Χαλκιδικής και της Πιερίας, δίνουν την ευκαιρία για αφύπνιση των Μακεδόνων, για εμπορικές επαφές και για πολιτιστική ανέλιξη.

Ακριβώς αυτή η εποχή μας ενδιαφέρει. Η περιοχή της Ροδιάς παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον. Το 1978, κατά την ισοπέδωση φυσικού γήλοφου και ύστερα από βαθιά άρρηση στα χωράφια των κ. Ζυγώνη Νικολάου και Σωτηρίου Μλιάτσιου ανακαλύφθηκε συστάδα λακκοειδών τάφων της αρχαϊκής εποχής με ανδρικές ταφές. Επιμήκη οστά ανδρών, αγγεία, βέλη και σιδερένιο ξίφος ήρθαν τυχαία στην επιφάνεια.

Ένας θαυμάσιος κρατήρας, μεγάλου μεγέθους, με ζωγραφιστή διακόσμηση πτηνών, που παραδόθηκε στο μουσείο

...οι Μακεδόνες ποτέ δεν μετέτρεπαν σε δουλοπάροικους ή φόρου υποτελείς τους κατακτημένους λαούς, όπως οι Σπαρτιάτες...

Υφαντικά βάρη

της Βέροιας, χρονολογείται στην εποχή των μεγάλων ζωγράφων Λυδού ή Σοφίλου (550 π.Χ.). Ο κρατίρας αυτός εκτίθεται σε περίοπτη θέση στην καινούρια πτέρυγα του ανακαινισμένου μουσείου της Βέροιας.

Η ανακάλυψη αυτή προκάλεσε εύλογα το μεγάλο ενδιαφέρον της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, γιατί, μέχρι τότε, για πρώτη φορά ανακαλύφθηκαν τάφοι αρχαϊκών χρόνων σ' ολόκληρη την κεντρική Μακεδονία. Αργότερα εντοπίστηκαν και άλλες θέσεις στον νομό μας, χρονικά μετά το 1980, όπως τα σχετικά εκτεταμένα νεκροταφεία της Βεργίνας, των Ασωμάτων, της Σφηκιάς και του Μητσιάνη στην περιοχή Λευκαδίων.

Σε παρακείμενο χωράφι, σε περιοχή που γειτνιάζει με την προηγούμενη, η κ. Αγγελική Ροδίτη κατείχε μέχρι πρότινος θαυμάσιο χρυσό έλασμα, λεπτότατο, με ανάγλυφη διακόσμηση. Σίγουρα είναι κτέρισμα ταφικό, επιστόμιο και πρέπει να ανήκει στα αρχαϊκά χρόνια.

Από την ίδια περιοχή προέρχεται σφράγιση (ενεπίγραφη λαβή αγγείου) με τη λέξη ΘΑΣΙΩΝ. Παραδόθηκε στο μουσείο Βέροιας. Το εύρημα είναι πολύ σημαντικό, γιατί υποδηλώνει εμπορικές ανταλλαγές, κυρίως κρασιού, με τη Θάσο.

Θραύσματα μεγάλου αμφορέα και πολλά υφαντικά βάρη με εγχάρakta σύμ-

βολα βρήκε ο κ. Γιώργος Τεμενούγκας στο κτήμα του, πίσω από το εργοστάσιο «Μπουτάρη».

Το μεγαλύτερο, όμως, ενδιαφέρον παρουσιάζει ο φυσικός λοφίσκος Ιτιά, 500 περίπου μέτρα Ν.Α. του χωριού. Ο λόφος έδωσε ευρήματα από τα κλασικά μέχρι τα βυζαντινά χρόνια. Άρα, έχουμε μια συνεχή και αδιάλειπτη χρονικά εγκατάσταση ανθρώπων. Περίοπτη θέση στο λόφο, που εξασφάλιζε πανοραμική θέα, κατέχει μια ρωμαϊκή έπαυλη, που περιβαλλόταν με στοά από θαυμάσιους μαρμάρινους αρράβδωτους κίονες ιωνικού ρυθμού.

Δόμοι του κτιρίου και θραύσματα κίωνων βρίσκονται ακόμη και σήμερα εκτεθειμένα στην πλαγιά του λόφου. Βάση κίονα ιωνικού ρυθμού βρέθηκε με το όργανο και παραδόθηκε στο μουσείο της Βέροιας. Κεραμίδια της στέγης, στρωτήρες και καλυπτήρες, υπάρχουν και τώρα εγκατεσπαρμένα σε μεγάλη αφθονία σε όλη την έκταση του λόφου. Η κορυφή του έχει σήμερα απαλλοτριωθεί.

Ο αρχαιολόγος κ. Φώτης Πέτσας, ο οποίος ερεύνησε συστηματικά όλη την περιοχή και διενήργησε ορισμένες τομές πάνω στην κορυφή του λόφου το 1953, γράφει στην εξαιρετική μελέτη του για τον Μεγάλο Τάφο των Λευκαδίων, ή Τάφο της Κρίσεως, όπως αποκαλείται:

Μεταξύ Στεννήμαχου και Τριλόφου διεπιστώθηκαν σπουδαία κτήρια μετά κιονοστοιχιών, των οποίων βάσεις και κιονόκρανα, ανάγλυφα και επιγραφαί, άπαντα Ρωμαϊκής εποχής

«Μεταξύ Στενημάχου και Τριλόφου δι-
επιστώθησαν σπουδαία κτήρια μετά κι-
νοστοιχιών, των οποίων βάσεις και κι-
ονόκρανα μετεφέρθησαν εις το Μουσεί-
ον Βεροίας, και περισυνελέγησαν ανά-
γλυφα και επιγραφαί, άπαντα Ρωμαϊ-
κής εποχής». (Φωτ. Πέτσα: «Ο Τάφος
των Λευκαδίων» Αθήνα 1966, σελ.4).
Έκτοτε έγιναν ορισμένες τομές από την
Αρχαιολογική Υπηρεσία, μάλλον πρό-
χειρες και επιφανειακές.

Νομίσματα

Κατά καιρούς βρέθηκαν επιφανειακά σε
όλη την έκταση της Ροδιάς, χάρη στην
εύνοια της Τύχης, ορισμένα νομίσματα
πολύ αξιόλογα. Από αυτά έκρινα σκό-
πιμο να παρουσιάσω τα πιο αντιπρο-
σωπευτικά:

1) Χάλκινο νόμισμα 2ου αι. π.Χ. Α'
πλευρά: Κεφαλή του βασιλιά Περσέα
(179-168 π.Χ.) Β' πλευρά: Αετός πάνω
σε κεραυνό που περιβάλλονται από στε-
φάνι δρυός.

2) Αφθονούν τα χάλκινα ρωμαϊκά της
εποχής των Αντωνίων (2ος αι. μ.Χ.),
όπου εικονίζονται: Α' πλευρά: κεφα-
λή Μεγ. Αλεξάνδρου με την επιγρα-
φή «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ». Β' πλευρά: Νεα-
ρός έφιππος ιππέας με την επιγραφή
στη στεφάνη του νομίσματος: «ΚΟΙΝΟΝ
ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ».

Η ευρύτερη περιοχή που εξετάζουμε
(Ροδιά και Αμπελότοπος) φαίνεται ότι
γνώρισε μεγάλη ακμή στα ρωμαϊκά χρό-
νια, όταν η Βέροια άκμασε, εξελίχθηκε
και έγινε η έδρα του «ΚΟΙΝΟΥ ΤΩΝ ΜΑ-
ΚΕΔΟΝΩΝ». Η Βέροια ήταν τότε μια πο-
λυάνθρωπη πόλη, με σημαντική εγκα-
τάσταση ξένου, κυρίως ρωμαϊκού στοι-
χείου, και με μια πλούσια τάξη εμπόρων
και γαιοκτημόνων. Εδώ ήταν εγκατεστη-
μένοι γαιοκτήμονες Ρωμαίοι, οι οποίοι
αναγράφονται σε επιγραφή με τον ιδι-
αίτερο τίτλο «εγκεκτημένοι Ρωμαίοι» δη-
λαδή είχαν «γης έγκτησιν» = ιδιοκτησία.
Συμπέρασμα: Η μελέτη των ευρημάτων
δείχνει ότι, πλην του προϊστορικού οικι-
σμού Μπας-Καρτέρ και του μικρού
υστεροελληνιστικού οικιστικού πυρή-

Επιτύμβια στήλη από τον Στενήμαχο

να στην πλαγιά του ίδιου λόφου, δεν
έχουμε στην περιοχή της Ροδιάς έναν
οργανωμένο οικισμό (χωριό ή πόλη),
αλλά μεμονωμένες αγροικίες και επαύ-
λεις, διάσπαρτες στην περιοχή.

Σε κάποιον, λοιπόν, επιφανή Ρωμαίο
γαιοκτήμονα, ανήκει και η έπαυλη στον
λόφο Ιτιά. Η ύπαρξη της έπαυλης αυ-
τής πρέπει να συσχετισθεί με ανάλο-
γες επαύλεις εύπορων γαιοκτημόνων
και εμπόρων που έχουν ανασκαφεί και
αποκαλυφθεί στις θέσεις Τσιφλίκι και
Μπαλτανέτο, της Νάουσας και στο χω-
ριό Μέση της Βέροιας.

Επιτύμβιες στήλες

Παρουσιάζω τις πιο αντιπροσωπευτικές.

1) **Επιτύμβια, ανάγλυφη, αετωματική
στήλη**, που ανήκει στα ρωμαϊκά χρό-
νια. Βρέθηκε το 1961 στον αγρό του κ.
Αναστασίου Παπαδόπουλου, στη θέση

Το αέτωμα υποβασιάζεται από δύο κίονες, που αποδίδονται υποτυπωδώς με εγχαράξεις. Ανάμεσά τους η επιγραφή:

«Η γυνή Ζωσίμη και τα τέκνα αυτού τῷ γλυκυστάτῳ πατρί Ἐπικτήτῳ μνίας χάρην». Βρέθηκε στη Ροδιά. Αποθήκη γλυπτῶν μουσείου Βέροιας.

Αμπελότοπος. Η στήλη διατηρείται σε άριστη κατάσταση και εκτίθεται στον αύλειο χώρο του μουσείου Βέροιας.

Η στήλη αυτή, ύψους 1,12 μ. και πλάτους 0,40μ. εικονίζει μέσα σε κοίλο τετράπλευρο, τρεις ανάγλυφες μορφές, που στέκονται κατά μέτωπο. Οι δύο είναι γυναικείες μορφές και η τρίτη ανδρική. Πιο κάτω από το ανάγλυφο αυτό, στην κανονική επιφάνεια της στήλης, παριστάνονται κατά κρόταφο τρεις ακόμη μορφές, δύο γυναικείες και μία ανδρική. Το ανάγλυφο αέτωμα έχει στο κέντρο του καρπό ροδιάς, που περιβάλλε-

ται από δύο φίδια. Στο επιστύλιο φέρει την επιγραφή:

...ΤΙΑΣ ΕΥΛΑΙΟΥ ΚΑΙ ΚΛΕΥΑΤΑ
Ι ΓΟΝΕΙΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΗΡΩ

Το όνομα Εύλαιος το συναντούμε συχνά στη Βέροια, ενώ το όνομα Κλεοπάτρα σε άλλες περιοχές της Μακεδονίας. (Αρχαιολογικόν Δελτίον Χρονικά, 1963)

2) Επιτύμβια στήλη από ντόπιο μάρμαρο, που καταλήγει επάνω σε εγγεγραμμένο αέτωμα, μέσα στο τύμπανο του οποίου υπάρχει ρόδακας.

Πριν ολοκληρώσω τη σύντομη επισκόπηση που αφορά τα αρχαιολογικά ευρήματα, θεώρησα σκόπιμο να αναφέρω την ιστορία ενός νομίσματος. Πρόκειται για ένα ασπμένιο τετράδραχμο, που προέρχεται από την Φιλιππούπολη Ανατ. Ρωμυλίας. Όταν ο Φίλιππος Β', βασιλιάς της Μακεδονίας (359-336 π.Χ.) εξεστράτευσε κατά των Σκυθών, ίδρυσε το 342 π.Χ. την Φιλιππούπολη, πάνω στο λόφο Ευμολπιάδος, στην οποία έδωσε το όνομά του.

Κάθε οικιστής, όταν ίδρυε μια πόλη, σε ανάμνηση αυτού του εξαιρετικού γεγονότος, έκοβε αναμνηστικά νομίσματα.

Το νόμισμα μεταφέρθηκε από πρόσφυγες της Ανατ. Ρωμυλίας κατά την ανταλλαγή των πληθυσμών, σαν κειμήλιο οικογενειακό. Ο καθηγητής της Αρχαιολογίας κ. Γεώργιος Μπακαλάκης, που εξέτασε το νόμισμα, αποφάνθηκε ότι είναι μοναδικό στο είδος του, αυθεντικό και σπάνιο.

Κι εδώ θα πρέπει να θυμηθώ τον εξαιρετο καθηγητή μου στο Α.Π.Θ. κ. Μπακαλάκη, που όταν μας ξεναγούσε στο Μουσείο Θεσσαλονίκης μας έλεγε με φανερή συγκίνηση για ορισμένες επιτύμβιες στήλες που μεταφέρθηκαν από τον Πόντο: «Αυτές οι στήλες δεν έχουν μόνο αρχαιολογική αξία σαν μουσειακά εκθέματα, αλλά διδάσκουν και φρονηματίζουν εμάς τους νεώτερους, πως κάποιοι άνθρωποι μέσα στον ξεριζωμό και το χαλασμό του Ελληνισμού του Πόντου, κατάφεραν να τις περισώσουν και να τις μεταφέρουν με ιερή ευλάβεια στα

Α' πλευρά: κεφαλή Διός στεφανωμένου

Β' πλευρά: έφιππος ιππέας. Στη στεφάνη του νομίσματος η λέξη Φιλίππου.

ελεύθερα ελληνικά χώματα». Η περίπτωση του νομίσματος είναι παράλληλη. Αυτά σε γενικές γραμμές για τον Στεννήμαχο που καταθέτει κι αυτός με τη σειρά του τη δική του ιστορική μαρτυρία. Κι αυτή η καλλιέργεια της ιστορικής μνήμης μας βοηθάει να συγκροτήσουμε την ταυτότητα της ευρύτερης περιοχής στην οποία αναφερθήκαμε εδώ. Γιατί ο αρχαιολογικός χώρος Στεννήμαχου δεν είναι αποκομμένος, αλλά είναι ενταγμένος σε ένα ευρύτερο γεωγραφι-

κό πλαίσιο, αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του και τα ευρήματά του πρέπει να συσχετισθούν με τα ανάλογα σημαντικά ευρήματα όμορων περιοχών, όπως του Τριλόφου και της Αρχαίας Μιέζας. Μια μελλοντική ανασκαφή ίσως ρίξει κάποιο φως στα μυστικά που τόσο ζηλότυπα κράτησε στα σπλάχνα της η γη, για πολλούς αιώνες. Η λυτρωτική σκαπάνη των αρχαιολόγων θα αποκαλύψει πολλά περισσότερα, από όσα η Τύχη μας χάρισε συμπτωματικά και αποσπασματικά.

Βιβλιογραφία

1. Ν. Μερούσης - Λ. Στεφανή: «Προϊστορικοί οικισμοί του Νομού Ημαθίας». Μακεδονικά, τ. ΚΘ' Θεσ/νίκη
2. Πάννης Γραικός: «Μια νέα θέση της νεότερης Νεολιθικής στον Τριλόφο Ημαθίας», ΙΖ' ΕΠΚΑ
3. Λιάνα Δ. Στεφανή: «Τοπογραφία της Ημαθίας από την εποχή του Σιδήρου μέχρι την όψιμη Αρχαιότητα». Πρακτικά Ημερίδας «Νομός Ημαθίας», Ιούνιος 2003
4. Δ. Γραμμένος: «Η Νεολιθική Εποχή στη Βόρεια Ελλάδα», στο «Αρχαία Μακεδονία». Έκδ. Υπουργείου Πολιτισμού, Αθήνα 1985, σελ. 13-15
5. Ηρόδοτου Ιστορία, 7.73, 8.138. Εκδ. Οίκ. Ι. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα 1959
6. Στράβων: «Γεωγραφικά», 7.24. Εκδ. Οίκ. Ι. Ζαχαρόπουλου, Αθήνα 1940
7. «Μακεδονία, 4.000 χρόνια ελληνικής ιστορίας και

- πολιτισμού», Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1982.
8. Ν. Hammond: "Macedonia" I 305 κ. ε. έκδ. 1972 "Macedonia" II 2-54 έκδ. 1979
9. Φωτίου Μ. Πέτσα: «Ο Τάφος των Λευκαδίων», Αθήνα 1966
10. Μ. Σιγανίδου, «Χρονικά, 18, Αρχαιολογικόν Δελτίον 1963», σελ. 233
11. Κατάλογος Γλυπτών Μουσείου Βέροιας, Αποθήκη Γλυπτών Μουσείου Βέροιας.
12. Γ.Χ. Χιονίδης: «Συνοπτική Ιστορία της Βέροιας», Θεσ/νίκη 1981
13. Μαργαρίτου Γ. Δήμιτσα: «Αρχαία Γεωγραφία της Μακεδονίας» Τοπογραφία: Ημαθία, Αιγαί, Βέρροια. Εκδ. ΙΜΧΑ, Θεσσαλονίκη 1988, σελ. 10-44

ΝΑΟΥΣΑ ἢ ΝΙΑΟΥΣΤΑ;

γράφει ο Κώστας Κούλης

Το ζήτημα του αρχικού ονόματος της πόλης μας και της προέλευσής του δεν έχει ακόμη βρει την λύση του. Πολλές οι απαντήσεις, πολλά έχουν γραφτεί, μάλιστα ο συμπολίτης κ. Σ. Αποστόλου έχει γράψει και ολόκληρο βιβλίο με όλες τις κατά καιρούς προταθείσες λύσεις, όμως καμιά δεν δίνει την οριστική απάντηση στο ερώτημα. Το ίδιο ερώτημα αντιμετώπισα όταν σκεφτόμουν να γράψω το βιβλίο μου «Ένας γέρον αγωνιστής Νιαουστεύς θυμάται...». Κατέληξα στο συμπέρασμα ότι το αρχικό όνομα της πόλης ήταν Νιάουστα, από παραφθορά του ονόματος «Νέα Αυγούστα», και αυτήν περιέλαβα στο βιβλίο. Το συμπέρασμα αυτό στηρίχτηκε στους παρακάτω συλλογισμούς:

1. Ο φθόγγος «γκ»: Σε όλες τις γλώσσες των γειτονικών λαών, η ονομασία της πόλης μας περιέχει τον φθόγγο «γκ» ή «γ»: «Αγκοστός», «Νεγκόστι», «Νέγους», «Νεγκόστ», «Νυαγίστ». Ας δούμε, τι σημαίνει αυτό; Σε κάθε τόπο, το όνομα το δίνουν οι πρώτοι κάτοικοί του. Οι γείτονες το υ-

ποθετούν μεταφέροντάς το στη γλώσσα τους. Είναι συνηθισμένο, οι κάτοικοι, για όποιον λόγο, να αλλάξουν το όνομα ενός τόπου. Σπάνια όμως αλλάζουν το όνομα και οι γείτονες.

Παράδειγμα 1: Παλιά, στην μεγάλη χώρα στα δυτικά της Ευρώπης κατοικούσαν οι Γαλάτες και η χώρα ονομαζόταν Γαλατία ή Γαλλία. Αργότερα, από τον 4ο μέχρι τον 8ο αιώνα μΧ. η χώρα αυτή κατοικήθηκε από το γερμανικό φύλλο των Φράγκων. Το όνομα της χώρας άλλαξε σε France, από τους νέους κατοίκους της. Το νέο όνομα υιοθέτησαν οι υπόλοιποι Ευρωπαίοι, που ήταν και οι ίδιοι γερμανικά ή σλαβικά φύλλα και ήρθαν στην Ευρώπη ταυτόχρονα με τους Φράγκους ή μετά από αυτούς. Εμείς όμως, που ήμασταν εδώ από τους παλιότερους χρόνους, εξακολουθούμε (μόνον εμείς) να μιλάμε για Γαλλία και Γάλλους.

Παράδειγμα 2: Στην αρχαιότητα, από τα τέλη του 6ου π.Χ. αιώνα και μέχρι τον 7ο αιώνα μΧ., βρισκόμασταν πυκνά – συχνά σε πόλεμο με έναν άλλο λαό, από την Ανατολή τώρα, τους

Πέρσες. Κάποτε οι κάτοικοι της χώρας εκείνης άλλαξαν θρησκεία, αναμείχθηκαν με Άραβες και έγιναν Ιρανοί. Εμείς όμως (μόνον εμείς) ακόμα τους λέμε Πέρσες.

Συμπέρασμα: στο αρχικό όνομα της πόλης μας υπήρχε το «γκ», το οποίο διατήρησαν οι γείτονές μας. Ο φθόγγος αυτός δεν υπάρχει στο όνομα Νάουσα, είτε αυτό προέρχεται από το αρχαίο νάω ή νέω είτε από άλλη ρίζα. Αντίθετα, υπάρχει στο Νέα Αυγούστα.

2. Η Παλιονάουσα: Ας αναρωτηθούμε: ποιο ήταν το παλιό όνομα της Παλιονάουσας (ή Παλιονιάουστας); Δεν αναφέρεται κανένα άλλο όνομα του οικισμού.

Μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν τρεις πιθανότητες: να ήταν Νάουσα (από το νάω κλη), Νιάουστα (από το Νέα Αυγούστα) ή κάποιος, οποιοδήποτε άλλο.

Αν ισχύει η τρίτη πιθανότητα, να ήταν δηλαδή κάποιος άλλος, τότε δεν υπήρχε λόγος να αλλάξει σε «Παλιονάουσα». Ο οικισμός μπορούσε να διατηρήσει το αρχικό του όνομα – έστω και σαν δεύτερο τοπωνύμιο.

Όμως, όταν υπάρχει μετοικεσία των κατοίκων ενός οικισμού σε άλλη τοποθεσία, τότε είναι συνηθισμένο είτε ο παλιός οικισμός να διατηρεί το αρχικό όνομα και ο νέος να ονομάζεται «Νέος, -α, -ο» και το όνομα του παλιού: Νέα Σμύρνη, Νέα Φιλαδέλφεια, είτε ο νέος οικισμός να παίρνει αυτούσιο το παλιό όνομα και ο παλιός το πρόθεμα «Παλιός, -α, -ο»: Παλιοφάρσαλος, Παλιός Άγιος Παντελεήμων κλπ.

Άρα, αυτό έγινε και στην περίπτωση μας. Και ο παλιός οικισμός άλλαξε σε Παλιονιάουστα διότι ο νέος δεν μπορούσε να αλλάξει σε «Νέα» γιατί; Μα, αν ήταν Νέα Αυγούστα, θα έπρεπε να γίνει «Νέα Νέα Αυγούστα»;;; το οποίο, μάλιστα, με την συνήθη παραφθορά, θα γινόταν «Νιανιάουστα»;;; Αν πάλι ισχύει η πρώτη πιθανότητα, το όνομα δηλαδή να ήταν «Νάουσα» από το νάω (=πλέω στο νερό); Προσωπικά δεν έχω πάει στην Παλιονιάουστα, ρώτησα όμως πολλούς που μου είπαν ότι εκεί δεν υπάρχει καθόλου νερό. Ας θυμηθούμε και τον θρύλο με τον Εβρενός, ότι οι κάτοικοι της Παλιονιάουστας κατέβαιναν στον Άγιο Νικόλαο για νερό – μισή ώρα δρόμο!

Χαρακτηριστική είναι και η περιγραφή που δίνει στο βιβλίο του «Οδοιπορικοί σημειώσεις, Μακεδονία – Ήπειρος» ο ταγματάρχης Μηχανικού Ν. Θ. Σχινάς (οδοιπορικό που συνέταξε με εντολή του Υπουργείου Στρατιωτικών και κυκλοφόρησε το 1887), για την Παλιονιάουστα: «Υπερθεν της πόλεως 1½ ώραν κείται η οχυρά, δυσπρόσιτος αλλ' υπαίθριος και άνυδρος θέσις της Παλιοναούσης. Το μόνον αυτώσε υπάρχον ύδωρ είναι το εις τους λάκκους αθροιζόμενον».

Ποιος λοιπόν θα έδινε σε έναν τέτοιο ξερότοπο όνομα που παράγεται από το νάω και σημαίνει πλέω στα νερά; **Συμπέρασμα:** πιο πιθανή είναι η δεύτερη περίπτωση, το αρχικό όνομα της Παλιονιάουστας να ήταν Νέα

Αυγούστα – Νιάουστα.

3. Οι χάρτες: Πολλοί από εκείνους (περιηγητές κλπ) που ασχολήθηκαν με το θέμα κατέληξαν στην φράση: «*Το προφανές είναι ότι το όνομα προέρχεται από παραφθορά του Νέα Αυγούστα, αλλά το τοπωνύμιο δεν απαντάται στην περιοχή*».

Εκεί, στην απουσία γνωστής Αυγούστας, σκόλωνα, όπως όλοι. Όσπου, ένα απόγευμα που είχα χρόνο ελεύθερο, μπήκα να χαζέψω στο εκθετήριο της Βουλής, στη γωνία Φιλελλήνων και Μητροπόλεως. Λειτουργούσε μια έκθεση για την Βιβλιοθήκη της Αδριανουπόλεως, μετά την συντήρηση των βιβλίων της από την Βουλή των Ελλήνων.

Το μάτι μου σκάλωσε σε έναν χάρτη της Βαλκανικής, από κείνους που παλιά ήταν κρεμασμένοι στις τάξεις του Δημοτικού. Έψαξα την Νάουσα, και είδα ότι Βέρμιο δεν υπήρχε! Στη θέση που υπήρχαν δύο βουνά: Όρος Δόξα, το νότιο τμήμα του, και Όρος ... Άγοςτος! Για όποιον ενδιαφέρεται, επρόκειτο για τον «*Χάρτη των κεντρικών χωρών της χερσονήσου του Αίμου*» του Γ. Κόλμαν (εκδόθηκε στην Αθήνα το 1875).

Κατάπληκτος, προχώρησα πιο πέρα όπου είδα ένα χοντρό βιβλίο, γερμανικό, ανοικτό. Στον δισέλιδο χάρτη της Βαλκανικής κι αυτό. Και, με χοντρά γράμματα: Mount Agostos! Αυτή την φορά ήταν το «*Neuer Handatlas uber alle Teile der Erde*» του Ε. Debes (έκδοση Λειψίας, 1798). Όστε, το βουνό μας λεγόταν και Αγκοστός! Αλλά τότε, γιατί τόσο άλλοι έλεγαν ότι το τοπωνύμιο δεν απαντάται στην περιοχή; Δεν βρήκα απάντηση στο ερώτημα. Όμως, για το ζήτημα που με απασχολεί, το γεγονός ότι επισήμως το όνομα υπάρχει στην περιοχή είναι υπέρ-αρκετό.

Είναι λογικό, εάν κάποιος έλεγαν το βουνό Αγκοστός να ονομάσουν και τον οικισμό τους έτσι – το αντίστροφο μου φαίνεται δύσκολο. Μήπως,

λοιπόν, οι Ρωμαίοι πρώτοι μετονόμασαν το Βέρμιο σε Augustus, αλλά δεν επικράτησε;

Και πώς φτάσαμε στη Νέα Αυγούστα; Προφανώς υπήρχε η παλιά... θα ήταν ένας μικρός, ασήμαντος οικισμός περίπου εκεί που βρίσκεται και η σημερινή πόλη...

Ρωμαϊκά ερείπια υπάρχουν (ή υπήρχαν) διάσπαρτα στην περιοχή (π.χ. στον Μπαλτανέτο, αλλά και μέσα στα όρια της σημερινής πόλης). Εάν υπήρχε κάποιος οικισμός; Με το όνομα Augusta; Και, όταν εμφανίστηκαν οι ορδές των βαρβάρων (Γόθων, Σλάβων), οι κάτοικοι έφυγαν προς το βουνό; Είδαμε ότι η Παλιονιάουστα ήταν ασφαλής κρυψώνα, ιδού λοιπόν η Νέα Αυγούστα! Κάπως έτσι τα λέω και στο βιβλίο μου...

Θα ρωτήσει κάποιος: Γιατί η Augusta έγινε Νέα Αυγούστα και όχι Νουνα Augusta; Προφανώς διότι όταν οι κάτοικοί της κατέφυγαν στο βουνό ήταν όλοι Έλληνες, δεν υπήρχαν πια Ρωμαίοι.

Και κάτι ακόμα: πρόσφατα, σε κάποιον άλλο χάρτη της Βαλκανικής, (Carte Generale de la Turquie d' Europe), έκδοση Picquet, Παρίσι 1835, συνάντησα το όνομα Γνιαουστα. Η ύπαρξη του «g» στην αρχή φαίνεται περίεργη, αφού τον περιμένουμε μεταξύ του «a» και του «ou», στην πράξη όμως δεν είναι: το σύμπλεγμα «gni» προφέρεται όπως το δικό μας «νι» στις λέξεις «νιος» και «Νιάουστα». Επιβεβαιώνει λοιπόν την προφορά όπως την ξέρουμε, και βέβαια επαληθεύει ότι το Νιάουστα προέρχεται από το Νέα-.

Με αυτούς, λοιπόν, τους συλλογισμούς, κατέληξα στο συμπέρασμα: το πρώτο όνομα της πόλης μας ήταν Νιάουστα, από παραφθορά του Νέα Αυγούστα. Απλά, πολύ σύντομα μετά το χτίσιμό της, κάποιος, συνδυάζοντας το όνομα και με τα πολλά νερά, την είπε Νάουσα και το όνομα αυτό έγινε αποδεκτό ως πιο «ελληνοπρεπές».

ΠΑΡΜΕΝΙΩΝ Ο ΜΑΚΕΔΩΝ

Από τους δεκατρείς επιγραμματοποιούς, που αναφέρονται ονομαστικά στο προοίμιο της Ανθολογίας «Στέφανος» του θεσσαλονικιού ποιητή Φίλιππου, γνωστοί ως Μακεδόνες είναι τρεις: 1. ο Αντίπατρος ο Θεσσαλονικεύς (1ος αι. π.Χ.- 1ος αι. μ.Χ.) 2. ο Αντιφάνης (1ος αι. π.Χ.- 1ος αι. μ.Χ.) και 3. ο Παρμενίων (1ος αι. π.Χ.- 1ος αι. μ.Χ.). Των δύο τελευταίων δεν είναι γνωστές οι ιδιαίτερες πατρίδες.

Ξεκίνησα το σημερινό μου σημείωμα με την αντιγραφή της πρώτης παραγράφου του προηγούμενού μου σημειώματος, επειδή σ' εκείνο «ο δαίμων του τυπογραφείου» παρέλειψε τα ονόματα των επιγραμματοποιών Αντιφάνη και Παρμενίωνα. Όπως φαίνεται από τις χρονολογικές ενδείξεις που σημειώθηκαν δίπλα στα ονόματά τους, και οι τρεις πρέπει να έζησαν και να δημιούργησαν στα χρόνια του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αυγούστου.

Το σημερινό μου σημείωμα, σύμφωνα με τη σειρά παρουσίασής του από το Φίλιππο, είναι αφιερωμένο στον επιγραμματοποιό Παρμενίωνα, για τον οποίο οι πηγές δεν μας λένε δυστυχώς τίποτε άλλο από το ότι ήταν Μακεδόνας και ότι ανθολογήθηκε από τον Φίλιππο το Θεσσαλονικέα (2ος αι. μ.Χ.) στον «Στέφανό» του, στους οποίους το έμμετρο προοίμιο παρομοιάζεται με τα μύρτα: «(ως) *μύρτα δ' ο Παρμενίων* (λάμπει)».

Στην Ελληνική -Παλατινή- Ανθολογία περιλαμβάνονται δεκαεπτά επιγράμματα αποδιδόμενα στον Παρμενίωνα τον Μακεδόνα. Από αυτά αδιαμφισβήτητα δικά του θεωρούνται τα δεκαπέντε: Έξι επιδεικτικά (από τα 7), τρία επιτύμβια, δύο σκωπτικά, δύο εκφραστικά, ένα ερωτικό (από τα δύο που του αποδίδονται) και ένα «διαφόρων μέτρων».

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν, συντροφευμένα με ελεύθερη έμμετρη απόδοση του γράφοντα το σημείωμα αυτό, εκείνα από τα επιγράμματα του Παρμενίωνα που έχουν κάποιο αυτοβιογραφικό χαρακτήρα και μας βοηθούν, άλλα περισσότερο και άλλα λιγότερο, να τον γνωρίσουμε ως άνθρωπο και ως ποιητή:

1. ΟΛΙΓΗΣ ΔΑΙΤΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ (Ε.Α.ΙΧ43)

1. Αρκεί μοι χλαίνης λιτόν σκέπας, ουδέ τραπέζαις

ΠΟΙΗΤΕΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

γράφει ο
Θωμάς Γαβριλίδης
Φιλολόγος- συγγραφέας

2. δουλεύσω, Μουσέων άνθρα βοσκόμενος.
3. Μισώ πλούτον άνουιν, κολάκων τροφόν, ουδέ παρ' όφρύν
4. στήσομαι. Οιδ' ολίγης δαιτός ελευθερίην.

Η ΛΕΥΤΕΡΙΑ ΤΗΣ ΟΛΙΓΟΦΑΓΙΑΣ

1. Μια χλαίην απλή μου 'ν' αρκετή να 'χω για πανωφόρι
2. και δε θα γίνω δούλος των πλουσίων τραπεζών
3. γιατί καλά με τρέφουνε τα άνθη των Μουσών.
4. Τον άμναλο πλούτο μισώ, τους κόλακες που τρέφει,
5. και δεν θε να στηθώ ποτέ κοντά σε ψηλοφρύδη
6. γιατί ξέρω τη λευτεριά της ολιγοφαγίας.

ΣΧΟΛΙΑ

Το επίγραμμα που παρουσιάστηκε πιο πάνω αποτελείται από δύο ελεγειακά δίστιχα και είναι το πιο αυτοβιογραφικό του επιγραμματοποιού Παρμενίωνα του Μακεδόνα. Σ' αυτό, μιλώντας στο πρώτο πρόσωπο, ο ποιητής μας λέει χωρίς περιστροφές ότι του αρέσει η απλότητα στην εξωτερική του εμφάνιση και ότι, επειδή τον τρέφουν τα πνευματικά αγαθά, δεν πρόκειται να γίνει κοιλιόδουλος, δούλος των πλούσιων τραπεζιών.

Στο δεύτερο ελεγειακό δίστιχο ο Παρμενίων γίνεται πιο οξύς λέγοντας ότι μισεί τους άμναλους πλούσιους (όχι τους μυαλωμένους), γιατί αρέσκονται να πολιορκούνται από κόλακες κι ότι ο ίδιος δεν πρόκειται ποτέ να σταθεί σε στάση προσοχής (κοινώς σουζα) μπροστά σε ανθρώπους αλαζόνες και υπερφίλους λόγω, προφανώς, πλούτου και αξιωμάτων. Βάζει πάνω απ' όλα την αξιοπρέπειά του. Δεν έχει ανάγκη από παραπανίσια πράγματα. Ξέρει ότι όσο πιο λίγα χρειάζεται κάποιος, τόσο πιο ελεύθερος είναι.

Είναι λοιπόν ο Παρμενίων, σύμφωνα με τα λεγόμενά του, λάτρης της ελευθερίας και ξέρει ότι ακόμη και σε περίοδο σκλαβιάς (η πατρίδα μας ήταν τότε ρωμαιοκρατούμενη), κάποιος μπορεί να εί-

ναι ελεύθερος, αν είναι απλός, λιτοδίαιτος και αξιοπρεπής.

Ο Παρμενίων δεν ήταν μόνο στη ζωή του λιτός, αλλά και στην τέχνη του. Στη σύνθεση επιγραμμάτων, του άρεσε η συντομία, κάτι που το διακηρύσσει μάλιστα και σ' ένα επίγραμμά του (Ε.Α. ΙΧ 342) γράφοντας ότι δεν αρέσουν στις Μούσες (τις θεές που εμπνέουν τους ποιητές) τα πολύστιχα επιγράμματα. «Φημί πολυστιχίην επιγράμματος ου κατά Μούσας είναι».

ΑΡΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ (Ε.Α. ΙΧ 304)

1. Τον γαίης και πόντου αμειφθείσαισι κελεύθοις
2. ναύτην ηπείρου, πεζοπόρον πελάγους,
3. εν τρισσαίς σοράτων εκατοντάσιν έστεγεν άρης
4. Σπάρτης. Αισχύνεσθ', ούρεα και πελάγη.

Ο ΑΡΗΣ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

1. Εκείνον π' άλλαξε ξηράς και θάλασσας του δρόμους,
2. πού 'γινε ναύτης της στεριάς, της θάλασσας διαβάτης,
3. Σπαρτιάτες γενναιόψυχοι με δόρατα τριακόσια
4. τον σταματίσανε. Βουνά ντραπέιτε και πελάγη.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο Παρμενίων ο Μακεδόνας, ενώ ζει στα χρόνια που η δύναμη και η δόξα των Ρωμαίων βρισκόταν στο απόγειό της, εμπνέεται τα πιο δυνατά επιδεικτικά και επιτύμβια επιγράμματά του από τα κατορθώματα των Ελλήνων της εποχής των περσικών πολέμων, όπως το παραπάνω, το σχετικό με τη μάχη των Θερμοπυλών (480 π.Χ.), όπου τριακόσιοι Σπαρτιάτες σταμάτησαν τον «Μέγα Βασιλέα» Ξέρξη, τον οποίο δεν είχαν κατορθώσει να τον σταματήσουν ούτε η θάλασσα (γεφύρωσε τον Ελλήσποντο) ούτε η στεριά (έκοψε με διώρυγα τη χερσόνησο του Άθω) αλλά και από τον Μεγαλέξανδρο:

ΦΘΙΣΘΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΨΕΥΔΗΣ ΦΑΤΙΣ

1. Φθίσθαι Αλέξανδρον ψευδής φάτις, εἶπερ ἀληθής
2. Φοῖβος. Ἀνικήτων ἀπτεται οὐδ' Αἴδης.

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΕΘΑΝΕ

1. Πως πέθανε ο Αλέξανδρος ψεύτικος εἰν' ο λόγος
2. αν βέβαια εἰν' ἀληθινός ο Απόλλωνας ο Φοῖβος:
3. Ἀκόμη και ο Χάροντας το χέρι δεν ἀπλώνει
4. ἀπάνω στους ἀνίκητους, διόλου δεν τους ἀγγίζει

ΣΧΟΛΙΑ

Ο Παρμενίων ο Μακεδόνας είναι περήφανος για την ελληνική καταγωγή του και πιστός στους πατρογονικούς του θεούς. Η πίστη του στην αθανασία του Μεγαλέξανδρου βασίζεται στην πίστη του στον Απόλλωνα, ο οποίος είχε αποφανθεί ότι «Ἀνικήτων ἀπτεται οὐδ' Αἴδης». Για τα δύο σωζόμενα σκωπτικά επιγράμματα του Παρμενίωνα (XI4, XI5), για να μη μακρηγορήσω, θα σημειώσω μόνο ότι ο ποιητής μ' αυτά στιγματίζει τη νοστιμοπία κάποιων ἀνδρῶν της εποχής του, οι οποίοι αποστρεφόμενοι την κοπιαστική εργασία ζούσαν σαν παράσιτα εκμεταλλευόμενοι τη γοητεία της νιότης τους και την ευπιστία των ἀφελῶν συνανθρώπων τους.

Θα κλείσω το σημερινό μου σημείωμα με τα δύο ερωτικά επιγράμματα του Παρμενίωνα του Μακεδόνα γιατί μου φαντάζονται σαν μακρινοί πρόγονοι κάποιων ερωτικών νεοελληνικών δημοτικών τραγουδιῶν:

ΔΙΑΣ ΚΑΙ ΔΑΝΑΗ

1. Ες Δανάην ἔρρευσας, Ολύμπιε, χρυσός, ἠ' ἡ πῆλαι
2. ὡς δῶρω πεισθή, μη τρέση ὡς Κρονίδην

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΑΠΟΔΟΣΗ

1. Ολύμπιε, με μορφή χρυσού χύθηκες

στη Δανάη

2. σα δῶρο για να σε δεχτεί, να μην τρομάξει η κόρη
3. σιμά της ἄμα πήγαινες σαν γιος του θεού Κρόνου

ΕΡΩΤΙΚΟΝ

1. Ο Ζευς την Δανήν χρυσού, καγώ δε σε χρυσού,
2. πλείονα γαρ δούναι του Διός ου δύναμαι.

ΕΡΩΤΙΚΟ

1. Με το χρυσάφι ἀπόκτησεν ο Δίας τη Δανάη
2. κι εσένα με χρυσάφι εγώ παλεύω ἡ ἀποκτήσω
3. Ἀπό το Δία πιο πολλά δεν μπορώ να δώσω...

ΓΙΑ ΝΑ ΒΡΩ ΚΑΛΗ ΓΥΝΑΙΚΑ (Απόσπασμα)

3. Πέντι μήνις γκιζιρνούσα για να παντριφτώ
4. για να βρω καλή γυναίκα για να παντριφτώ.
7. Βρίσκου κορ' ἀπού κοιμούνται στα τριαντάφυλλα.
9. Ρίχνου μήλου, ρίχνου κίτρον, δεν τα δέχτι,
10. ρίχνου μάλαμα κι ασήμι, χαμουγέλασιν!

ΣΧΟΛΙΑ

Όπου δεν περνάει «το μήλο» (τα ερωτόλογα) περνάει το χρυσάφι (τα αργύρια). Ο πρώτος διδάξας ο Δίας. Η Ελλάδα στους αιῶνες.

Υ.Γ. Στα κείμενα των επιγραμμάτων του προηγουμένου μου σημειώματος ο δαίμων του τυπογραφείου Α) ἔγραψε Ἰθρησκίης ἀντί Ἰθρηκίης (Ἰθράκης) (σ.44) και λεχεῶν ἀντί λεχέων (σ.45 και β) Ἀπό το δεύτερο στίχο της ἀπόδοσης του δεύτερου επιγράμματος (σελ. 45) παρέλειψε τη λέξη και (και τριάντα) και ἀπό τον ὄγδοο στίχο του τελευταίου επιγράμματος τη λέξη μας (λυτρωτής μας) με συνέπεια να σκοντάφτει το μέτρο.

Ο κήπος

του Δημήτρη (Τάκη) Κατσάνου

Στο Δυτικό της Πόλης άκρο, τον δρόμο αν αφήσεις
Σε μονοπάτι δύσβατο σαν στρίψεις Βορινά
Παράδεισο Επίγειο, μια ΕΔΕΜ θα συναντήσεις
Νεράιδα του παραμυθιού ντυμένη γιορτινά.

Και αν τύχει να 'ναι χάραμα κάποιου ξανθού Απρίλη
Του κότσουφα το σφύριγμα σαν όνειρο θα ζήσεις
Ενώ ένα ανδρόνι προσευχή στον πλάστη έχει στείλει
Υμνώντας καλλικέλαδα της ομορφιάς της φύσης

Και αν με το βλέμμα σου θελήσεις
Το σκάσιμο της ροδαυγής να χαιρετήσεις
καθώς αυτή στολίζεται

Κοίτα προς την Ανατολή
Στο βάθος του ορίζοντα
Με ενόραση θολή
Τον πλάνητα αλήτη τ' ουρανού Αποσπερίτη
Στην καταχνιά να χάνεται θα δεις
(Σαν πλοίο που βυθίζεται.

Κι αυτοστιγμεί, σε μια επουράνια εναλλαγή
Εκεί στο απόγειο άκρο της γης
Κοντά στο λίκνο της ζωής
και το ανύπαρκο «πιο πέρα»
Ο χρυσοκόκκινος του ήλιου δίσκος
Με ιριδίζουσες ανταύγειες και φωτοσκιρτήματα
Με νόημα σου γνέφει
Ότι ξεκίνησε η καινούργια μέρα
Με συνοδεία των πουλιών τα τιβίσματα

Σα δε γυρίσεις Δυτικά Ρομαντικέ διαβάτη
Η πρωινή του Βέρμιου αύρα,
τα στήθη σου άνοιξε να μπει με αρώματα γεμάτη
από τους διάσπαρτους ανδούς του μρωμένου κήπου
Που μπρος σου ξεδιπλώνεται με χάρη και αρμονία
Έργο ζωής κάποιας κυράς, που διέθετε
απόθεμα Ψυχής και φαντασία.
Και δίκαια την ονόμασαν «Των λουλουδιών Αρχόντισσα»
Μια αφέντρα που στον κήπο της έγραψε ιστορία.

Γεμίζει η ατμόσφαιρα
Μεθυστικά αρώματα
Απ' τ' ανθισμένα λούλουδα του ονειρεμένου κήπου
Και από τις ανθοφυωλιές, πλημμύρα οι γλυκολαλιές
Των τροβαδούρων του ουρανού
Συνθέτουν κάδρο ζωγραφιάς
Με πινελιές και χρώματα και αιθέρια ξεφαντώματα
Μιας απεριόρατης, Θεέ μου, ομορφιάς.

Γύρω γαρδένιες, νάρκισσοι
Γεράνια και ανεμώνες
Αμαρυλλίδες ζωτικές
Μιμόζες και πολύανθα
Κρινάκια και μπιγκόνιες

Και νεραντζούλες γελαστές
Των λουλουδιών ποικίλματα
Και φυσικά στολίσματα
Σε γλάστρες και κολώνες

Και η αρχόντισσα των λουλουδιών
Σαν μένουμε σιμά της, με υπερηφάνεια θα μας πει
Πως όλα όσα βλέπουμε
Είναι παιδιά δικά της.

Και αφηγείται σοβαρά, μυθεύματα φανταστικά
Για ένα γάμο πού 'γινε στον κήπο ένα βράδυ
Κάτω από έναστρο ουρανό με ένα φεγγάρι ολόγιομο
Που έδιωχνε το σκοτάδι.

Ο Νάρκισσος ο ωραιοπαθής
Που ήταν τόσο συμπαθής
στις κοπελιές του κήπου και φλέρταρε μαζί τους,
Την ανεμώνη διάλεξε, αφού η μοίρα χάραξε
Να ενώσουν τη ζωή τους.
Η νύφη αιθέρια καλλονή μέσα στο νυφικό της.
Στο Νάρκισσο στηρίζονταν που έστεκε στο πλευρό της.

Οι καλεσμένοι άφησαν γλάστρες και ζαρντινιέρες
Στη στέψη να παρευρεθούν
Γιατί ήταν γάμος της χρονιάς
Και όλοι χειροκρότησαν σαν άλλαξαν τις βέρες

Δίπλα απ' τους νεόνυμφους
Καλλίφωνοι τραγουδιστές, κανάρια και ανδρόνια
Τραγουδάγαν μελωδικά
και με έντεχνους λαρυγγισμούς
Που σκόρπιζαν τα τσόνια
Υμνούσαν και ευχόντουσαν
Των νεονύμφων η ζωή να είναι πάντα όμορφη
Και να κρατά αιώνια

Πάνω σε βάθρο αφηλό
Των λουλουδιών η Αρχόντισσα
Με δάκρυα από συγκίνηση
Την τελετή χαιρόταν και όλο ευχές δεχόταν
«Να είσαι πάντα άξια για τέτοιες εκδηλώσεις»
Γάμους, χαρές φανταστικές, χαμόγελα της φύσης
Έστω και αν είναι όραμα
Που σβήνει σαν ξυπνήσεις.

Και προς το τέλος της γιορτής
στην έξοδο στεκόταν
Ένα όμορφο παγώνι με μια φανταστική ουρά
Και με περήφανα φτερά
Που αντίς κουφέτα πρόσφερε σε κάθε καλεσμένο
Ένα όμορφο λουλουδικό
Με όνομα συμβολικό
«ΜΗ ΜΕ ΛΗΣΜΟΝΕΙ».

Η ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ ΦΟΡΕΣΙΑ ΤΩΝ ΧΩΡΙΩΝ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ ΤΗΣ ΝΑΟΥΣΑΣ

.....

Στις αρχές του 20ου αιώνα, πριν τη Μικρασιατική καταστροφή του 1922 και την έλευση των Ποντίων, στα χωριά του κάμπου της Νάουσας οι ντόπιοι κάτοικοι διατηρούσαν πολύ ζωντανά τα δικά τους ήθη και έθιμα. Η παραδοσιακή φορεσιά των κατοίκων και ειδικά η γυναικεία επίσημη φορεσιά, ήταν αυτή που έχει καταγραφεί από τους ερευνητές ως «παραδοσιακή φορεσιά Επισκοπής».

Κάτοικοι Λευκαδίων με την παραδοσιακή φορεσιά έχοντας βγει για Ρουγκάτσια το 1953

γράφει ο
Χρήστος Ζάλιος,
Καθηγητής Φυσικής Αγωγής

Η εντυπωσιακή αυτή φορεσιά βέβαια δεν ανήκε μόνο στην Επισκοπή όπου πιθανότατα την εντόπισε για πρώτη φορά κάποιος από τους παλιούς ερευνητές και έτσι της έμεινε ο χαρακτηρισμός «φορεσιά Επισκοπής», αλλά στους κα-

τόικους μιας ομάδας 12 περίπου χωριών που αποτελούν τα χωριά του κάμπου της Νάουσας. Τα χωριά του κάμπου της Νάουσας στις αρχές του 20ου αιώνα ήταν: Λευκάδια (Γκολισιάνι), Κοπανός (Άνω Κοπανός), Χαρίεσσα

(Κάτω Κοπανός), Μαρίνα (Τσαρμορίνοβο), Πολλά νερά (Φέτιστα), Επισκοπή, Πολυπλάτανος (Βοδενιώτικη Βέτσιστα), Αγγελοχώρι (Βέτσιστα), Ζερβοχώρι, Μονόσπιτα, Στενήμαχος (Χωροπάνι), Γιαννακοχώρι (Γιαννάκοβο) και Άγιος Γεώργιος (Γιάντσιστα) που ανήκει σήμερα στη Βέροια.

Μέχρι πρόσφατα τα περισσότερα από αυτά τα χωριά ανήκαν στους Καποδιστριακούς Δήμους, Ανθεμίων και Ειρηνούπολης. Σήμερα μετά την εφαρμογή του Καλλικράτη διοικητικά ανήκουν και πάλι όπως παλιά στο δήμο της Νάουσας, ενώ εκκλησιαστικά αρκετά από αυτά ανήκουν στη Μητρόπολη Εδέσσης.

Στα χωριά οι γυναίκες του σπιτιού ασχολούνταν όλο το χρόνο με τις αγροτικές ή κτηνοτροφικές εργασίες της οικογένειας. Όταν δεν είχαν εργασία στα χωράφια, ασχολούνταν με τον αργαλειό, το πλέξιμο και το κέντημα. Έπρεπε από νωρίς να ετοιμάσουν την προίκα των νεαρών κοριτσιών της οικογένειας, καθώς και τα δώρα για τους συγγενείς των μελλοντικών γαμπρών.

Έραβαν πουκάμισα, φουστανέλες, μαντίλια, πετσέτες, έπλεκαν κάλτσες, ποδιές και έφτιαχναν στον αργαλειό ζιγιά και βελέντζες για το μελλοντικό τους σπίτι.

Η παραδοσιακή φορεσιά κατά την Αγγελική Χατζημιάλη διακρίνεται ανάλογα με τη χρήση της σε καθημερινή, γιορτινή και νυφική, ανάλογα με την ηλικία, δηλαδή κόρη, νύφη, νιόπαντρη, παντρεμένη χρόνια, ηλικιωμένη για τις γυναίκες και αντίστοιχα για τους άνδρες και ανάλογα με την κοινωνική τάξη.

Οι γυναικείες φορεσιές χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες:

1. Οι φορεσιές με το σιγκούνι
2. Οι φορεσιές με το καβάδι

Αυθεντικό γυναικείο πουκάμισο με ποδόγυρο από τα Λευκάδια

Καβάδι Επισκοπής, από το ψηφιακό αρχείο του Λυκείου των Ελληνίδων

3. Οι φορεσιές με το φουστάνι
Οι αντρικές φορεσιές χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες:

1. Η φουστανέλα
2. Η βράκα

Η παραδοσιακή γυναικεία φορεσιά των χωριών του κάμπου της Νάουσας (που έγινε γνωστή ως φορεσιά Επισκοπής) είναι μια ιδιαίτερη και πολύ εντυπωσιακή φορεσιά της Μακεδονίας του 18ου-19ου αιώνα. Αποτελείται από πολλά κομμάτια και εξαρτήματα και ξεχωρίζει για τα πλούσια κεντήματα και την ποιότητα των υφασμάτων της.

Τα κορίτσια έπαιρναν ως προίκα όλο τον αναγκαίο ρουχισμό για κάθε περίπτωση και ηλικία. Πλούσιες και φτωχές κόρες προικίζονταν με ρούχα και σκεπάσματα που αρκούσαν για να περάσουν όλη τους τη ζωή και περίσσευαν αφόρετα για να τα δώσουν προίκα στις κόρες τους.

Πολλά από αυτά τα κατασκευάζαν μόνες τους στον αργαλειό, τα χρυσά όμως κεντήματα στα φουστάνια, τους επενδύτες και τους κεφαλόδεσμούς τα έφτιαχναν άνδρες ραφτάδες από τη Νάουσα, τη Βέροια και την Έδεσσα.

Η γυναικεία φορεσιά

Η γυναικεία φορεσιά των χωριών του κάμπου της Νάουσας ανήκει στις φορεσιές με καβάδι και αποτελείται από:

Πουκάμισο (κουσούλι)

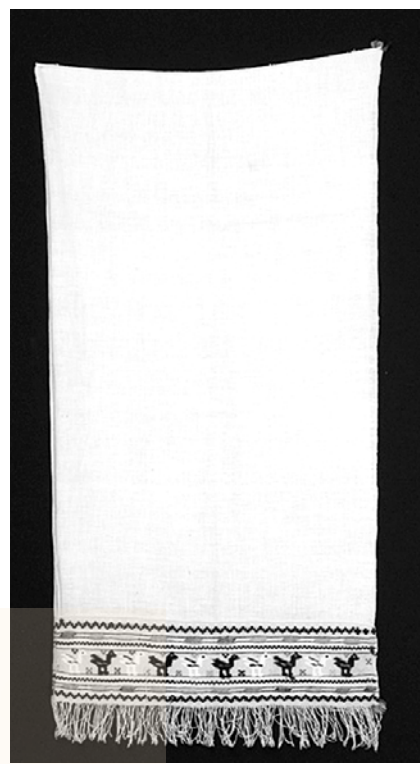
Το γυναικείο κεντημένο πουκάμισο (βιζάνο κουσούλι) κατασκευάζεται από αγοραστό βαμβακερό πανί και έχει συρραμμένο κεντητό ποδόγυρο από βαμβακερό πουκάμισο του αργαλειού. Το πουκάμισο που φορούσαν οι ελεύθερες κοπέλες ήταν υφαντό (γκολένι παλαζότσε). Το ύφασμα με το οποίο το έφτιαχναν οι κοπέλες το ασπρίζανε και το ράβα-

Σαϊκ, χειμωνιάτικος σαγιός Επισκοπής, από το ψηφιακό αρχείο του Λυκείου των Ελληνίδων

Αυθεντική Σαγκία σε σκούρο μπλε χρώμα από τα Λευκάδια

Κάρπα Επισκοπής, από το ψηφιακό αρχείο του Λυκείου των Ελληνίδων

νε μόνες τους.

Τα μανίκια του ήταν μακριά και μπροστά στο στήθος είχε άνοιγμα με κέντημα γύρω - γύρω και κάτω δυο φύλλα κεντημένα στον αργαλειό και ενωμένα με ραφή. Το πουκάμισο της νύφης ήταν το ίδιο, αλλά με περισσότερα χρυσά κεντήδια στο τελάρο.

Καβάδι

Το καβάδι φοριέται πάνω από το πουκάμισο και κάτω από τον σαγιό. Καλύπτει το πουκάμισο αφήνοντας να φαίνονται μόνο τα κεντήματα στον ποδόγυρο και στην τραχηλιά. Είναι από κάμποτο υφαντό άσπρο, με μια φάσα από με-ταξωτό ή βελούδο γύρω στον ποδόγυρο και στα μακριά του μανίκια.

Το μάκρος του φτάνει μέχρι τα κεντήδια του πουκάμισου.

Για την κατασκευή του χρησιμοποιούσαν άσπρο αργαλίσιο πανί

μαζί με ένα άλλο ύφασμα συνήθως ριγωτό για να στολιστεί στα μέρη που φαίνονται κάτω από το σαγιό.

Σαϊκ (Μανικωτός χειμωνιάτικος επενδύτης)

Ο χειμωνιάτικος σαγιός (Σαϊκ), φοριέται πάνω από το καβάδι και είναι υφαντός στον αργαλειό. Στο μήκος είναι λίγο πιο κοντός απ' το καβάδι και ανοιχτός στο στήθος για να φαίνεται η τραχηλιά. Αυτός που φοριόνταν από τις ηλικιωμένες ήταν μαύρος με χρυσοκέντημα γύρω από το άνοιγμα κι είχε μανίκια κοντά γυρισμένα στο κάτω μέρος σαν ρεβέρ, καλυμμένα με επίρραπτο κόκκινο βαμβακερό πανί (μπουχασί).

Ο σαγιός που φορούσαν οι νύφες ήταν άσπρος, κεντημένος στο χέρι με πολύχρωμες κλωστές. Τα πλαϊνά του σαγιό (οι πόλιες) που είχαν χρωματιστά κεντήδια πάνω

σε άσπρο κάμποτο, τα σήκωναν και τα σκάλωναν στη μέση πίσω στο ζωνάρι.

Σαγκία (Μανικωτός καλοκαιρινός επενδύτης)

Σαγκία, είναι ο καλοκαιρινός σαγιός που φοριέται πάνω από το καβάδι και είναι φτιαγμένος με το ίδιο ύφασμα και στο ίδιο σχέδιο με τον χειμωνιάτικο, το σαϊκ.

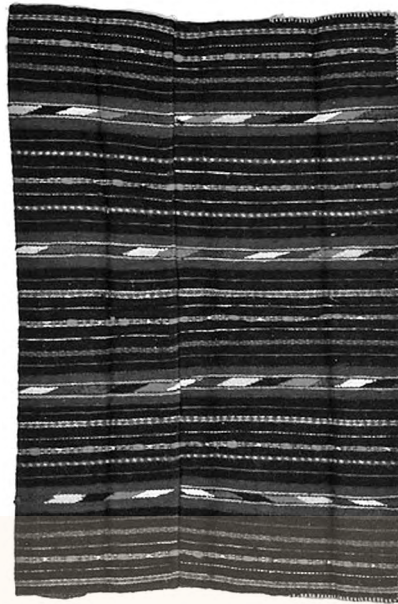
Τα μανίκια έχουν άνοιγμα 5 εκ., ώστε τα μανικέτια τους να γυρίζουν προς τα έξω και να φαίνονται. Ως προέκταση των μανικιών πολλές φορές χρησιμοποιούσαν επίρραπτα μανίκια από σαγιό. Η καθημερινή καθώς και η γιορτινή Σαγκία ήταν σε χρώμα μπλε σκούρο ενώ η νυφιάτικη ήταν άσπρη.

Μανίκια

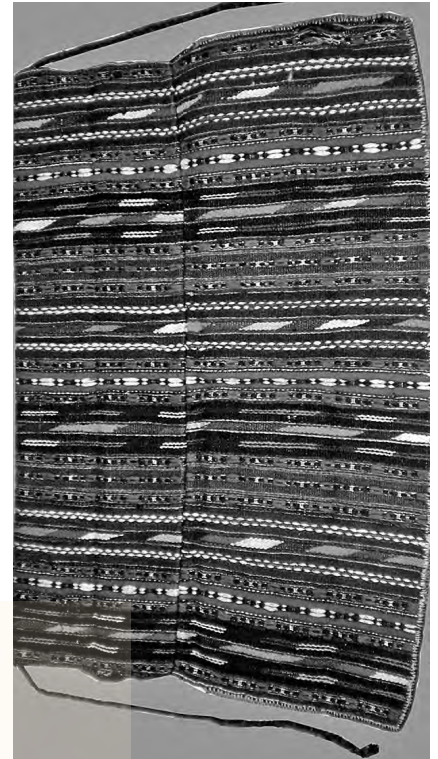
Τα πρόσθετα μανίκια από σαγιό φθάνουν ως λίγο πάνω από τον αγκώνα και έχουν πλαϊνό άνοιγμα

Ζευγάρι μανίκια από σαγιά Επισκοπής, από το ψηφιακό αρχείο του Λυκείου των Ελληνίδων

Γυναικεία ποδιά Επισκοπής

Γυναικεία ποδιά Λευκαδίων

μα 15εκ. Είναι φτιαγμένα από κοντρό, αργαλίσιο βαμβακερό πανί, ντυμένο στο μεγαλύτερο μέρος του με λεπτό μάλλινο εμπριμέ ύφασμα.

Ζωνάρι (ομπρεγκάτς), φοριέται στη μέση πάνω απ' το σαγιά και είναι υφαντό στον αργαλειό.

Η **ποδιά (πριγκάτς)** είναι μάλλινη, φτιαγμένη από δύο φύλλα υφάσματος ενωμένα οριζόντια, έτσι που το μήκος του υφάσματος γίνεται φάρδος της ποδιάς. Στο πάνω μέρος της είναι στριφωμένη κατά 5 εκ. για να περνά το κορδόνι με το οποίο η ποδιά δένεται γύρω από τη μέση.

Φοριέται πάνω από το ζωνάρι, δένεται στην κάτω άκρη του ζωναριού και είναι κοντή πάνω απ' το γόνατο με κρόσσια γύρω - γύρω και διάφορα σχέδια φτιαγμένα στον αργαλειό.

Τραχηλιά (ογκαρλία), είναι μεταξωτή, υφαντή, συνήθως άσπρη

κεντημένη στο χέρι. Μπαίνει στο άνοιγμα του σαγιά στο στήθος κάτω απ' το καβάδι.

Κάρπα ή γουμπιλέν (μαντίλι κεφαλής), είναι το άσπρο νυφάτικο μαντίλι υφασμένο από τις γυναίκες και κεντημένο στον αργαλειό. Η κάρπα τυλιγόταν γύρω από το καλπάκι, που ήταν τοποθετημένο λοξά πάνω στο κεφάλι.

Η **μαντίλα** που διπλωμένη σε τρίγωνο ήταν ριγμένη στους ώμους και οι άκρες της έμπαιναν μέσα στη ζώνη.

Το **κολάνι** μπαίνει στη μέση πάνω από το ζωνάρι και αποτελείται από μια ζώνη από μαύρο βελούδο με χρυσό κέντημα και πούλιες, που μπροστά δένεται με ασπμένιες πόρπες (πάχιες). Τα κολάνια είναι μαλαμοκαπνισμένα, σφυρήλατα και με εντυπωσιακή διακόσμηση.

Κεφαλοκάλυμμα

Το κεφαλοκάλυμμα είναι ένα από

τα βασικά εξαρτήματα της ντόπιας γυναικείας φορεσιάς των χωριών του κάμπου της Νάουσας. Η νέα κοπέλα έβαζε το καλπάκι για πρώτη φορά στον γάμο της και μετά το φορούσε και ως παντρεμένη γυναίκα στις επίσημες εκδηλώσεις και τις γιορτές.

Το **καλπάκι** ή **κατσούλα**, το κάλυμμα του κεφαλιού της νέας κοπέλας είναι κόκκινο φεσάκι, μυτερό, στερεωμένο με στενή λουρίδα πάνινη κάτω απ' το λαιμό και σκαλωμένη στα μαλλιά για να μη φύγει. Έβαζαν επίσης ένα μεγάλο φλουρί στο μέτωπο.

Μαζί με την πάνινη λουρίδα περνούσαν κάτω από το λαιμό και μια ή δύο σειρές χάντρες (γκοστινίτσες).

Οι αρραβωνιασμένες φορούσαν δεξιά κι αριστερά πολύχρωμα λουλούδια, φρέσκα το καλοκαίρι, ψεύτικα το χειμώνα. Οι νέες αργότερα φορούσαν και τσεμπέ-

Αρραβωνιασμένες από τη Χαρίεσσα

Νεόνυμφη από την Επισκοπή

Παντρεμένη από τη Χαρίεσσα

Σωτήρης Δάϊος και Βασιλική Γουγουλέφα από τον Κοπανό

Πετρούλα και Βασίλης Τρούπκος από τη Χαρίεσσα

Αρραβωνιασμένες από Αγγελοχώρι και Χαρίεσσα

ρι που το έδεναν στο πλάι. Οι παντρεμένες και οι νέες φορούσαν το καλπάκι ή κατσούλι μυτερό, οι νέες και οι αρραβωνιασμένες στολισμένο με λουλού-

δια και οι ηλικιωμένες σκεπασμένο με μια άσπρη μαντίλα, που έδενε κάτω απ' το λαιμό. Σε δημοσίευση του λαογράφου Γεράσιμου Καψάλη στο Δελτί-

ον της Λαογραφικής Εταιρείας το 1917, περιέχεται το παρακάτω απόσπασμα που αναφέρεται στον κεφαλόδεσμο της γυναικείας φορεσιάς:

Η Βιργινία Βάντου από τον Κοπανό με το καλπάκι τυλιγμένο με άσπρη μαντίλα

Αραβωνιασμένες από την Επισκοπή

Αραβωνιασμένοι από τα Λευκάδια. Διακρίνονται οι: Δημητρώση Αναστασία, Δημητρώσης Γιάννης, Δρενοβιάδης Αντώνης, Δρενοβιάδου Ευαγγελία

Οι παντρεμένες γυναίκες που ζουν στα χωριά (όπου οι κάτοικοι μιλούν εκτός της ελληνικής και το σλαβοφανές τοπικό ιδίωμα) γύρω από τη λίμνη των Γεντισών, φορούν πάνω στο κεφάλι κάλυμμα που καταλήγει σε μυτερό κόκκινο φεσάκι, όταν τις ρωτάνε για το σχήμα και το χρώμα του κεφαλόδεσμου, απαντούν όπως και οι γυναίκες του Ρουμλουκιού, ότι είναι προνόμιο που δόθηκε στις προγόνους τους από το Μέγα Αλέξανδρο για την ανδρεία που έδειξαν σε κάποια μάχη, στην οποία οι άνδρες δέιλιασαν!

Ακόμη αναφέρεται ότι: Οι Βούλγαροι κομιτατζήδες κατά τη δράση τους στη Μακεδονία πριν το 1912, μεταχειρίστηκαν κάθε μέσο βίας και πειδούς για να πετύχουν την κατάργηση του συγκεκριμένου κεφαλόδεσμου, αλλά η περήφανη επιμονή των γυναικών αυτών των χωριών, έχοντας συνείδηση

ση της ελληνικής καταγωγής τους και περηφάνια για την, υπερίσχυσε των απειλών των κομιτατζήδων (Καψάλης, 1917).

Η τράκμα, φοριέται πάνω απ' το μέτωπο γύρω στο κεφάλι και είναι μια φαρδιά φάσα από σαγιά, κεντημένη όλη στο τελάρο με χρυσοκλωστή και άλλες πολύχρωμες κλωστές. Είναι ακόμη στολισμένη με καρφίτσες που τα κεφαλάκια τους έχουν σχήματα από λουλούδια ή πεταλούδες.

Τσουράπια

Οι κάλτσες που φορούσαν ήταν μάλλινες, πλεκτές, άσπρες ή πολύχρωμες με πολλά κεντήματα. Στο τελειώμά τους είχαν κορδόνι για να δένονται κάτω από το γόνατο.

Παπούτσια δερμάτινα, δετά μπροστά, με λίγο τακούνη, που έβαζαν μέσα κάποιο υλικό για να τρίζουν (τριζάτα).

Κοσμήματα

Κοσμήματα φορούσαν τα κιουστέκια (κιουστέκ) που ήταν ασπόμενιες αλυσίδες κρεμασμένες από τη μέση και πιασμένες με ασπόμενιες παραμάνες. Στο λαιμό στην τραχηλιά, φορούσαν γκιοντανία με φλουριά που συνήθως ήταν δώρο του γαμπρού.

Ακόμη φορούσαν βραχιόλια και σκουλαρίκια. Στη μέση έβαζαν το κολάνι (στενή, βελούδινη, κεντημένη ζώνη) που μπροστά έκλεινε με ασπόμενιες, σκαλιστές πόρπες (πάχτες).

Αντρική φορεσιά

Η φορεσιά με τη φουστανέλα Η παλαιότερη αντρική φορεσιά είναι αυτή με τη φουστανέλα. Αποτελείται από το πουκάμισο που γίνεται φουστανέλα, το άσπρο μπινιβρέκι, τις κάλτσες, το ζουνάρι, το γιλέκο που είναι είτε ανοικτό μπροστά είτε

Γεώργιος Μπουφέλας από τα Λευκάδια με την παραδοσιακή φουστανέλα, το 1842

Μικρά παιδιά με την παραδοσιακή φορεσιά. Φουστανέλα, σταυρωτό γιλέκο, τσουράπια. Αγγελοχώρι 1934

σταυρωτό, το πανωφόρι (φλοκά-
τα¹-τζουμπές²-σουλτούκο³) και
το φέσι.

Το πουκάμισο είναι κεντημένο
με πολύχρωμα κεντίδια στο για-
κά, στα μανίκια και μπροστά στο
κούμπωμα. Το πουκάμισο αυτό
ήταν μακρύ ως κάτω από τα γό-
νατα και προς τα κάτω φάρδαινε
αρκετά (με δώδεκα φύλλα) ώστε
φορώντας το ζωνάρι να γίνεται
φουστανέλα.

Η παλαιότερη απεικόνιση που
γνωρίζουμε με την παραδοσια-
κή φουστανέλα, είναι αυτή του
Γεωργίου Μπουφέλα, κατοίκου
Λευκαδίων.

Πληροφορίες για τον Γεώργιο
Μπουφέλα έχουμε από κείμε-
νο που υπάρχει σε τοιχογραφία
της δυτικής εσωτερικής πλευράς
του Ιερού Ναού Αγίου Γεωργίου,
στη Νάουσα. Ο αγιογράφος έχει
απεικονίσει και τη μορφή του Γ.
Μπουφέλα, ο οποίος όπως μα-
θαίνουμε από το κείμενο με δικά
του χρήματα συνέβαλε στο να γί-
νει η αγιογράφηση του Ναού. Ο
ιδρυτής έμεινε μέχρι το θάνατό
του σε ένα μικρό κελί κάτω από
το γυναικωνίτι.

Ολόκληρο το κείμενο που υπάρχει
στην τοιχογραφία είναι το εξής:
«Γεώργιος Μπουφέλας προσκυ-

νητής κατήγετο από το πλησίον
της Ναούσης χωρίον Γκουλισιάνι.
Επισκεφθείς το 1840 τους Αγίους
Τόπους, επανήλθε εις αυτό και εκ-
ποιήσας την κτηματικήν περιου-
σίαν του ελθών εγκατεστάθη εις
Νάουσαν το 1842. Τότε επειδή η
το 1841 αρξαμένη δι' εράνων ανέ-
γερσις του Ιερού τούτου Ναού και
αφού διαθέσας ολόκληρον την πε-
ριουσίαν του δια εξεικόνησιν του
Βίου του Σωτήρος και όλων των
Αγίων. Αφιέρωσεν δε και εις την
υπηρεσίαν του Ιερού τούτου Ναού
και μέχρι του θανάτου του 1851
έχον όντως εξέχον και αξιομίμη-
τον υπόδειγμα αυτοαπαρνήσεως

1. Η φλοκάτα: είδος μακριού πανωφοριού χωρίς μανίκια, χρώματος
μαύρου ή άσπρου, γινόταν από σκουτί, μάλλινο χοντρό ύφασμα με
φλόκια, δουλεμένο στον αργαλειό.

2. Ο Τζουμπές ή τσουμπές (αλλιώς και μπινίσια ή ντουλαμάδες), ήταν
παλαιότερα μακρύς επενδύτης, με ή χωρίς μανίκια, κυρίως των ιερω-
μένων. Ήταν ανοικτός εμπρός έως κάτω. Τα πιο καλά ήταν επενδυμέ-

να με γούνα από σαμούρι (κουνάβι). Συνηθίζονταν όμως να φέρεται
και από λαϊκούς κυρίως εμπόρους και μεγαλόσχημους στην Οθωμα-
νική Αυτοκρατορία σε αντιδιαστολή της μακριάς μπέρτας που έφε-
ραν στην Ευρώπη.

3. Σουλτούκο: μακρύς μάλλινος σκούρου χρώματος εξωτερικός επεν-
δύτης

δια κάθε Χριστιανόν Αμίν».

Το γιλέκο ήταν μαύρο ή σκούρο μπλε με πολλά χρυσά γαϊτάνια, αρκετά ανοικτό μπροστά, για να φαίνεται το κεντημένο πουκάμισο. Ακόμη φορούσαν και σταυρωτό γιλέκο, αμάνικο που ραβόταν το καλό με ρούχο μαύρο ή μπλε και το καθημερινό με σαϊάκι. Το χειμώνα φορούσαν γιλέκο από τσόχα ενώ το καλοκαίρι από βελούδο.

Φέσι. Στο κεφάλι φορούσαν μαύρο φέσι από τσόχα, με μια φάσα γύρω από σατέν ύφασμα.

Τσουράπια. Οι κάλτσες που φορούσαν ήταν μάλλινες, πλεγμένες στο χέρι, μακριές μέχρι το γόνατο. Τα καλά τσουράπια ήταν άσπρα ή πολύχρωμα με πολλά κεντήματα. Στο τελείωμά τους είχαν κορδόνι για να δένονται κάτω από το γόνατο. Τα καθημερινά ήταν μαύρα, πλεγμένα με χοντρό νήμα από μαλλί.

Τα παπούτσια ήταν μαύρα σκαρπίνια. Για καθημερινά στην εργασία φορούσαν τα γουρουννοτάρουνχα.

Η φορεσιά με το σαλβάρι

Σε όλη την περίοδο της τουρκοκρατίας συνηθισμένη ήταν και η φορεσιά με το σαλβάρι. Αυτή αποτελούνταν από το φέσι, το σαλβάρι, το ζουνάρι για τη μέση, το γιλέκο, το πουκάμισο, τα τσου-

Διακρίνονται καθιστοί: Αντώνης Καραμπατάκης με το παιδί στην αγκαλιά και ο Χρήστος Παπασταύρου με μαύρο φέσι στο κεφάλι, από τον Κοπανό (δεκ.1930)

ράπια, τα γεμενιά και κάποιο είδος καλοκαιρινού ή χειμωνιάτικου επενδύτη.

Σαλβάρι, είδος παντελονιού που είναι φαρδύ στο πάνω μέρος και σφίγγει αμέσως κάτω από το γόνατο. Στη μέση στερεώνεται με βρακοζούνα ή κορδόνι περασμένο σε βρακοθηλιά. Τα καλά σαλβάρια είναι ραμμένα από μαύρο ή μπλε ρούχο και τα καθημερινά από μαύρο σαϊάκι.

Το ζωνάρι που χρησιμοποιούσαν για τη μέση ήταν μαύρο μάλλινο υφαντό 2-3 μέτρα.

Αργότερα στη δεκαετία 1920 και

μετέπειτα, φορούσαν τη μπολμπότσα, μαύρο μάλλινο φαρδύ παντελόνι που το στήριζαν στη μέση με κορδόνι, καθώς και ένα άλλο είδος παντελονιού που ήταν από το γόνατο και κάτω εφαρμοστό στη γάμπα.

Τα εσώρουχα που χρησιμοποιούσαν και στους δύο τύπους της αντρικής φορεσιάς είναι το κατασάρκι (φανέλα με μακριά μανίκια) και το μπινιβρέκι (μακρύ σώβρακο μέχρι τους αστράγαλους), που ήταν βαμβακερά για το καλοκαίρι και μάλλινα για το χειμώνα.

Βιβλιογραφία

1. Ζάλιος Χρήστος, Παραδοσιακοί Χοροί 'Ηθη και Έθιμα της Νάουσας, Νάουσα 2009.
2. Ζώρα, Π. 1981, Κεντήματα και κοσμήματα της ελληνικής φορεσιάς, Αθήνα, ΥΠ.ΠΟ - Μ.Ε.Λ.Τ.
3. Καψάλης Γεράσιμος, Λαογραφικά εκ Μακεδονίας, Λαογραφία, Δελτίον της Λαογραφικής Εταιρείας, τόμος Στ', έτος 1917, σελ.464-465
4. Κορρέ-Ζωγράφου, Κ. 1991, Νεοελληνικός

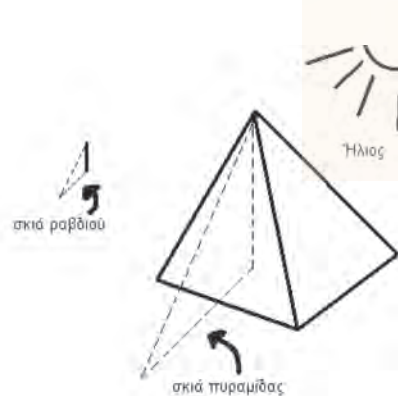
κεφαλόδεσμος, Αθήνα.

5. Λαδά-Μινώτου Μ. 1999, Κοσμήματα της ελληνικής παραδοσιακής φορεσιάς. 18ος - 19ος αι., Αθήνα, Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος.
6. Λύκειο των Ελληνίδων Βέροιας, ΗΜΑΘΙΑ ΕΡΑΤΕΙΝΗ. Λαογραφικά της Ημαθίας, Βέροια 2003.
7. Παπαντωνίου, Ι. 1978, «Συμβολή στη μελέτη της γυναικείας ελληνικής παραδοσια-

- κής φορεσιάς», Εθνογραφικά 1: 5-92, Ναύπλιο, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.
8. Παπαντωνίου, Ι. 1992, Μακεδονικές φορεσιές, Ναύπλιο, Πελοποννησιακό Λαογραφικό Ίδρυμα.
9. Φωτογραφικό αρχείο Χρήστου Ζάλιου
10. Χατζημικήλη, Α. 1983, Λαϊκή Φορεσιά. Οι φορεσιές με το καβάδι Β', (επιμ. Γιανναρά-Ιωάννου, Τ.) Αθήνα, Μουσείο Μπενάκη - Μέλισσα.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΩΝ

γράφει η η Ρένα Κύρκα, Μαθηματικός

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ

Θαλής ο Μιλήσιος (6ος π.Χ αι.)

Τον ήλιο σύμμαχο κάνοντας και τη σκιά της πυραμίδας του Χέοπα μετρώντας, απάντηση να δώσει μπόρεσε, στους ιερείς του τόπου, πόσο ψηλή και ας είναι απρόσιτη, είναι η πυραμίδα.

Πρώτος αυτός με απόδειξη συνόδευσε τις μαθηματικές προτάσεις πέρασμα μέσα στο χρόνο ανοίγοντας από των Αιγυπτίων τους υπολογισμούς τους πρακτικούς στις επιστήμες τους ακλόνητους ισχυρισμούς.

Πυθαγόρας (585 - 500 π.Χ)

Ο Πυθαγόρας, που Θεϊκό τον αποκάλεσαν οι ιερείς του Νείλου και ένα

θεώρημα έμελλε να φέρει το όνομά του και για άλλα πολλά ακόμα Ξακουστός θα μένει. Γιατί πρώτος Αυτός, των αριθμών τα παιχνιδίσματα προσπάθησε να βρει και σε όλα του κόσμου τα φαινόμενα με αριθμούς Ρητούς απάντηση να δώσει.

Και ακόμα ήταν Φιλόσοφος και Μαθηματικός και Μουσικός που πάσκιζε τους μαθητές να βελτιώνει σε σώμα, πνεύμα και αρετή κανόνες και κώδικες τιμής ζητώντας τους να ακολουθάνε.

Τροφή σωστή για το κορμί, τους έλεγε να τρώνε, με ασκήσεις και προβλήματα το νου να προγυμνάζουν και με τα λόγια των Σοφών και ήχους μουσικών οργάνων, ψυχή γεμάτη με αρετή

να ετοιμάζουν.

Της Μουσικής τα διαστήματα πρώτος αυτός το βρήκε, σε οκτάβες πώς χωρίζουν και με αρμονία απέραντη τον κόσμο όλο γεμίζουνε.

Και από τους μαθητές του ο **Αρχύτας ο Ταραντίνος** το 1 πρώτος επινόησε, μια και παλαιότερα, από το δύο και μετά συνήθιζαν να λογαριάζουν. Γιατί στο ΕΝΑ άφηναν την τιμή να περιγράφει το ΟΛΟΝ.

Και ο **Ίππασος** τη ρίζα του 2 ($\sqrt{2}$) σαν αντίκρισε που τη μορφή Ρητού ήταν αδύνατο να πάρει, το μυστικό δε βάσταξε και τότε το μαρτύρησε, καταπατώντας έτσι τον όρκο που είχε πάρει. Κι οι Πυθαγόρειοι τον διώξαν από τη σχολή, μια και συθέμελα τους τάραξε η εισβολή, από τον κόσμο των παράξενων Αρρήτων.

Και ο **Ιπποκράτης ο Χίος** που το φεγγάρι στον ουρανό του άρεσε να βλέπει, αναρωτιόταν για το σχήμα του, που από ανύπαρκτο σε μισοφέγγαρο τρέπει. Μηνίσκο το σχήμα της νέας σελήνης ονόμαζαν, όμοια με το μηνίσκο στο γόνα. Τον τετραγωνισμό του μηνίσκου ο Ιπποκράτης κατάφερε, να σχεδιάσει δηλαδή με χάρακα και διαβήτη ένα τετράγωνο με ίδιο εμβαδόν όπως το σχήμα της νέας σελήνης. Και ακόμα την **«εις άτοπον απαγωγή»** ο Ιπποκράτης επινόησε, εργαλείο θαυμαστό για μαθηματικούς και όχι μόνο.

Κι ο **Ευκλείδης** που έζησε στην Αλεξάνδρεια του 3ου π.Χ. αιώνα, με τη σκέψη του περισσότερο και από το φάρο της, μέχρι τις μέρες μας φωτίζει. Κι η Γεωμετρία που στο σχολείο μαθαίνουμε **Ευκλείδεια** λέγεται μια και στον Ευκλείδη χρωστάμε τις αρχές της.

Στα 13 βιβλία της, που **«Στοιχεία»** ονομάζονται, προτάσεις απaráβατες βάζουν γερά θεμέλια. **Αιτήματα** κάποιες λέγονται και είναι φανερές σε όλους και άλλες πάλι **Θεωρήματα** που κτίστηκαν με όργανο τη Λογική, πατώντας πάνω στις πρώτες.

Τα πέντε αιτήματα της Ευκλείδειας γεωμετρίας:

- 1ο Από δύο σημεία διέρχεται μία μόνο ευθεία
- 2ο Κάθε ευθεία μπορεί να προεκταθεί απεριόριστα
- 3ο Από κάθε σημείο μπορεί να γραφεί κύκλος με κέντρο αυτό το σημείο και οποιαδήποτε ακτίνα
- 4ο Όλες οι ορθές γωνίες είναι ίσες μεταξύ τους
- 5ο Από ένα σημείο εκτός ευθείας μία μόνο παράλληλη προς την ευθεία φέρεται

Και από τα αξιώματα της Λογικής:

- Δυο πράγματα ίσα προς τρίτο είναι και μεταξύ τους ίσα
- Αν σε ίσα προσθέσω ίσα, προκύπτουν ίσα
- Αν από ίσα αφαιρέσω ίσα προκύπτουν ίσα
- Και τα διπλάσια των ίσων είναι ίσα
- Και τα μισά των ίσων είναι ίσα

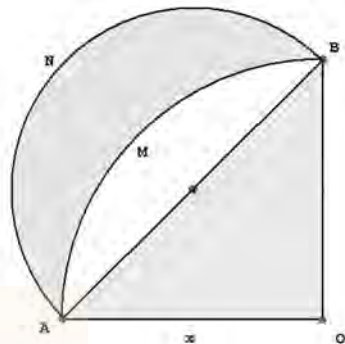
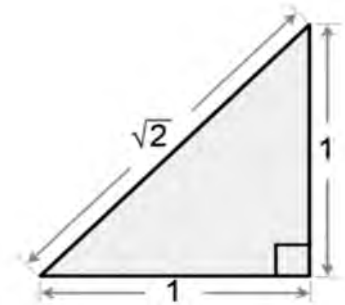
Κι από όλα τα πολυέδρα μας λέει ο Ευκλείδης μόνο τα πέντε είναι κανονικά με όλες τις έδρες ίσες και είναι αυτά που έχουν 4, 6, 8, 12 ή 20 πλευρές. Κι είναι τα μόνα που μέσα σε σφαίρα τέλεια μπορούν να εφαρμοσθούν.

Και ο **Απολλώνιος στην Αλεξάνδρεια** τον 2ο π. Χ αιώνα, ήταν αυτός που ονόματα έδωσε στις κωνικές τομές που πρώτος ο Μέναιχμος δύο αιώνες πριν, βρήκε πως σχηματίζονται όταν ένα επίπεδο τον κώνο τέμνει.

Η **υπερβολή**, η **έλλειψη** και η **παραβολή** είναι καμπύλες που ο Απολλώνιος έτσι ονόμασε.

μια και στην πρώτη κάτι υπερβάλλει περισσεύοντας, από τη δεύτερη κάτι λείπει, ενώ η τρίτη έχει όσο ακριβώς της χρειάζεται για να κρατάει το μέτρο. Και από αυτά τα όμορφα σχήματα, πολύ αργότερα το βρήκαν, πως άλλα είναι τροχιές των πλανητών και άλλα τροχιές βλημάτων.

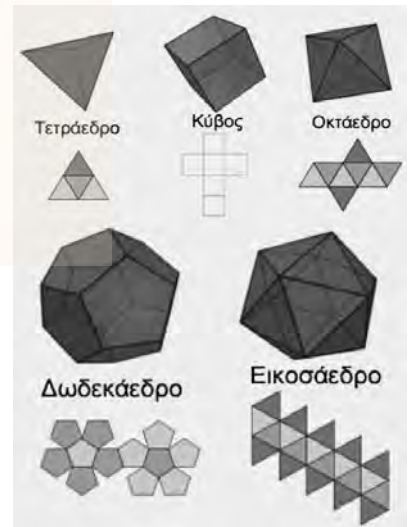
Μα υπήρχαν και κάποια προβλήματα που άλυτα τα είπαν μια και οι αρχαίοι που πρώτοι τα έθεσαν, δεν μπόρεσαν

ο τετραγωνισμός του μηνίσκου

ο Ευκλείδης (3ος π.Χ. αιώνας)

πλατωνικά στερεά

κωνικές τομές: παραβολή, κύκλος, έλλειψη και υπερβολή

Αλ Κβαρίσμι 780-850 μ.Χ.
θεωρείται ο δεμελιωτής της Άλγεβρας

Ομάρ Αλ Καγιάμ, άλλος ένας Άραβας
περίφημος στα μαθηματικά

ο Ιταλός μαθηματικός Φιμπονάτσι

ο Ιταλός μαθηματικός Ταρτάλια

τη λύση τους να βρούνε. Τον τετραγωνισμό του κύκλου πώς θα πετύχουν πάσιζαν και μια γωνία σε τρεις γωνίες ίσες πώς θα μπορέσουν να χωρίσουν και ακόμα τον όγκο του κύβου διπλάσιο να φτιάξουν πάλευαν με μόνο τον κανόνα και το διαβήτη κάνοντας τους υπολογισμούς τους.

Για αιώνες οι μαθηματικοί παιδεύονταν να απαντήσουν και μόνο κάπως πρόσφατα απάντηση εδόθη. Τα τρία άλυτα προβλήματα της αρχαιότητας λυθήκαν, σαν αποδείχθηκε πως είναι αδύνατον οι λύσεις τους να κατασκευαστούν με μόνο τον κανόνα και το διαβήτη. Έτσι ΑΔΥΝΑΤΑ τα λέμε πια και όχι ΑΛΥΤΑ.

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΝ ΑΡΑΒΙΚΟ ΚΟΣΜΟ

Όπως η φλόγα του κεριού που έχει λιώσει, σε άλλο κεριό μπορεί να συνεχίσει να καίει, έτσι κι η φλόγα των Μαθηματικών συνέχισε μετά τους Έλληνες στους Άραβες να λάμπει.

Κι αν ο Θαλής ανάμεσα από τους Έλληνες ο πρώτος μαθηματικός υπήρξε, ο Αλ Κβαρίσμι από τους Άραβες του πήρε τη σκυτάλη. Και από το βιβλίο του Αλ Τζάμπρ, η λέξη Άλγεβρα προήλθε, που πάει να πει συγκόλληση στα Αραβικά, γιατί πότε από εδώ και πότε από εκεί, πότε προσθέτοντας και πότε αφαιρώντας, μια αριθμούς, μια γράμματα τη λύση μιας εξίσωσης μπορεί στο τέλος να βρούμε.

Και ο Διόφαντος από τους Έλληνες μπορούσε προβλήματα να λύνει, κάνοντας όλα τα βήματα των εξισώσεων που είναι γνωστά στους λύτες. Μα ο Αλ Κβαρίσμι σκέφτηκε με γράμματα τις λέξεις του Διόφαντου να αλλάξει, απλοποιώντας έτσι τη μορφή των προβλημάτων. Και έτσι εκείνος κέρδισε τον τίτλο του Αλγεβριστή που λύνει εξισώσεις.

Κυρίως δεύτερου βαθμού, όπου ο άγνωστος έχει για εκθέτη το δύο.

Ο Ομάρ Αλ Καγιάμ ήταν άλλος ένας Άραβας περίφημος στα μαθηματικά

και όχι μόνο.

Γιατί δεν ήταν μόνο τα πολυώνυμα κι οι πράξεις τους κι οι εξισώσεις 1ου και 2ου και 3ου βαθμού που του απασχολούσαν τη σκέψη, μα και τα Ρουμπαγιάτ περίφημα μέχρι τις μέρες μας ποιήματα, που όταν τα συνέθετε σαν με γλυκό κρασί μεθούσαν την ψυχή του. Και ο Ναζίρ Αλ Τούσι τη σύνοψη έκανε της αριθμητικής και τα θεμέλια έβαλε της Τριγωνομετρίας.

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΣΤΗ ΔΥΣΗ

Κι οι Άραβες στους Ιταλούς παρέδωσαν των μαθηματικών τη φλόγα. Ο Λεονάρντο της Πίζας, γνωστός ως Φιμπονάτσι, πρώτος στη Δύση έφερε τους αριθμούς που όλοι σήμερα ξέρουμε και που μ' αυτούς τόσο πιο εύκολα από τους αρχαίους μετράμε. 1,2,3,4,5,6,7,8,9 Αραβικά ψηφία τα ονομάζουμε, μα Ινδικά θα ήταν πιο καλά να λέμε. Γιατί στους Άραβες, από τους Ινδούς περάσανε οι αριθμοί σαν δώρο.

Κι ο Ταρτάλια που πάει να πει τραυλός, ο Καρντάνο, ο Πατσιόλι και ο Φερράρι ήτανε μέσα στο team των Ιταλών, που κέρδισαν την κούρσα των μαθηματικών, μέσα στους επόμενους αιώνες. Εξισώσεις έλυσαν τρίτου και τέταρτου βαθμού με ριζικά, βιβλία έγραψαν για θέματα αλγεβρικά, τροχιές βλημάτων υπολόγισαν μεθοδικά, καθιερώνοντας έτσι και τη βαλλιστική σαν επιστήμη.

Κι ήρθαν ύστερα οι Γερμανοί κι οι Άγγλοι μαθηματικοί με σύμβολα να εμπλουτίσουν των αριθμών τη γλώσσα. Το συν (+), το πλην(-) και το επί (x), το άπειρο (∞) και η ρίζα (√) τα x, τα ψ σαν άγνωστοι, οι δυο γραμμές για ίσον (=) τις πράξεις διευκόλυναν των προβλημάτων όλων.

Και με τους μέχρι τότε γνώριμους αριθμούς, με συν και πλην για πρόσημα, τα κλάσματα, τις ρίζες, το σύνολο είπαν θα φτιαχτεί των Αριθμών που λέγονται Πραγματικοί και με R

το συμβολίζουν.

Μα τα προβλήματα έγιναν πολλά και οι Πραγματικοί λεγόμενοι Αριθμοί δεν ήταν ικανοί να τα απαντήσουν. Και τότε είπαν να φτιαχτεί καινούριο σύστημα οι **Φανταστικοί** που είναι οι ρίζες των αρνητικών και δεν υπήρχαν στο παρελθόν. Και είπαν: Η ρίζα του μείον ένα θα είναι το γιοι, $= i$ και έτσι επ' άπειρον θα συνεχίζουν.

Και ύστερα ο **Γκάους ο Γερμανός** περίφημος ως μαθηματικός, που και πρίγκιπας των μαθηματικών λεγόταν, ένωσε πραγματικούς - φανταστικούς και έφτιαξε έτσι τους **μιγαδικούς**, που σαν τους Κένταυρους τους μυθικούς, διπλή υπόσταση έχουν. Έτσι ο αριθμός $z=a + bi$ είναι μισός πραγματικός (a) κι ο άλλος μισός φανταστικός (bi) για αυτό και λέγεται μιγαδικός.

Ήτανε και δύο νεαροί μαθηματικοί που μείνανε στην ιστορία ο **Άμπελ** από τη Νορβηγία και ο **Γκαλουά** από τη Γαλλία, που η μοίρα φύλαγε για αυτούς παράλληλη πορεία. Έδειξαν και οι δύο χωριστά, πως εξισώσεις 5ου βαθμού και πιο μετά δεν είναι δυνατόν να επιλυθούν με ριζικά. Πέθαναν όμως και οι δυο νωρίς, ο πρώτος άρ-

τικός απέδειξε πως ο δικηγόρος ήτανε σωστός.

Είναι αδύνατος ο χωρισμός μιας δύναμης μεγαλύτερης του δύο, σε δυνάμεις ίδιες δύο.

Και ενώ για τόσους πολλούς αιώνες, οι μόνοι των μαθηματικών συνδαιτυμόνες ήτανε οι πράξεις μεταξύ των αριθμών, η επίλυση των εξισώσεων και η εξαγωγή των ριζικών, νέα πνοή συντάραξε των μαθηματικών τη στατικότητα προσδίδοντας σ' αυτά κίνηση και καμπυλότητα.

Και ήρθε έτσι του χρόνου το πλήρωμα για να ρθούν στο προσκήνιο η παράγωγος και το ολοκλήρωμα. Μα και οι πιθανότητες που δεν μπορούν με τρόπο κανένα, να ξεφύγουν πέρα από το μηδέν και το ένα, αλλά και οι λογάριθμοι που οι στόχοι τους ήταν πολυάριθμοι.

Το 18ο αιώνα ο **Euler** που γεννήθηκε στη Βασιλεία εμπλούτισε Άλγεβρα, Ανάλυση και Γεωμετρία. Και ανάμεσα στις άλλες του επινοήσεις ένας Τύπος του προκάλεσε μεγάλες συγκινήσεις. Γιατί συνέδεσε τη μοίρα των πέντε πιο σπουδαιών αριθμών σε όλη την πορεία των μαθηματικών.

$$e^{i\pi} + 1 = 0$$

ο μαθηματικός τύπος του Όυλερ

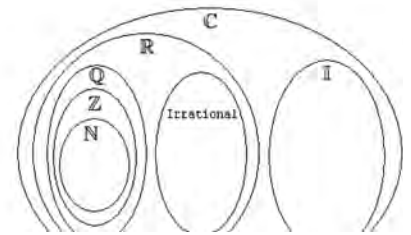
ρωστος στα εικοσιοκτώ, ο δεύτερος μονομαχώντας γύρω στα δεκαοκτώ με θλίψη στην ψυχή μια και το έργο τους σα ζούσαν είχε αγνοηθεί.

Κι ύστερα το 17ο αιώνα ο Γάλλος δικηγόρος **Φερμά**, έβαλε θεμέλια σε όλα τα μοντέρνα μαθηματικά. Έμεινε όμως πιο πολύ γνωστός, για την πρόταση του εκείνη που προκάλεσε για τρεις αιώνες σκοτοδίνη. Ήτανε το τελευταίο του θεώρημα, που ισχυρίστηκε πως είχε αποδείξει,μα που την απόδειξή του είχε αποκρύψει. Όσπου στα 1994 ο **Γουάιλς**, Άγγλος μαθημα-

Του ενός 1, που είναι ο Πυθαγόρειος, του μηδενός 0, που είναι ο Ινδός, του π που είναι ο διαχρονικός, του i που είναι ο φανταστικός, του e που είναι ο εκπληκτικός.

Και ο **Γκόλντμπαχ** στον Euler έθεσε, μια εικασία που μέχρι και σήμερα απάντησης δεν έτυχε. **Κάθε άρτιος αριθμός σαν άθροισμα γράφεται δύο πρώτων.**

Κάπου στον 18ο αιώνα η αφήγηση τούτη τερματίζει γιατί πέρα από κει άλλο κεφάλαιο ατελεύτητο αρχίζει.

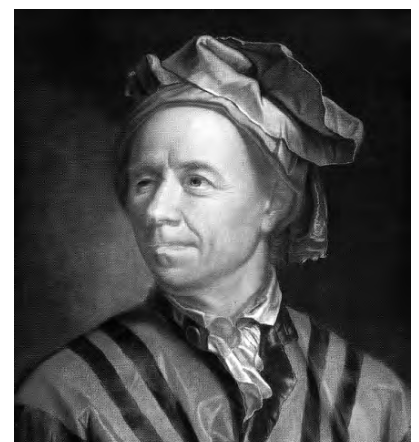
- N φυσικοί αριθμοί: 0, 1, 2, 3, 4, ...
- I φανταστικοί (ρίζες αρνητικών)
- Z ακέραιοι: ... -2, -1, 0, 1, 2, ...
- Q ρητοί: κλάσματα, δεκαδικοί
- Άρρητοι: π, φ, √2, √3, ...
- C μιγαδικοί: $z = a + bi$

Φρίντριχ Γκάους 1777-1855
ο πρίγκιπας των μαθηματικών

ο Γάλλος Πιέρ ντε Φερμά

Λέοναρντ Όυλερ 1707-1783

ΤΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ Η ΕΣΤΙΑ ΜΟΥΣΩΝ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΛΑΧΟΣ

γράφει ο Νίκος Καλλιδάκης

Όπως είναι γνωστό στην πόλη μας με πρωτοβουλία του Δημάρχου κ. Βλάχου είχε δημιουργηθεί στο ανακαινισμένο Δημοτικό Θέατρο, μετά την απόκτηση του από την χήρα Τρόμπκα, Πολιτιστικό Κέντρο, όπου λειτουργούσε για πολλά χρόνια, εκτός των άλλων εκδηλώσεων, Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Για την πόλη μας και το κοινό της ήταν κάτι πρωτόγνωρο, που πάντα φιλοξενούσε εισηγητές με θέματα επίκαιρα που έδιναν την δυνατότητα σε όσους παρακολουθούσαν να γίνονται σοφότεροι.

Όπως επίσης είναι γνωστό στους παλαιότερους Ναουσαίους ότι στην οδό Βύρωνος υπήρχε ένας χώρος όπου ήταν τα Δημοτικά Λουτρά. Το χώρο αυτό επέλεξε ο τότε Δήμαρχος Δημήτρης Βλάχος και το Δημοτικό Συμβούλιο να ανεγείρει ένα κτίριο όπου θα στεγάζονταν το Μουσικό Σωματείο Ωδείο Ναούσης και η Φιλαρμονική. Μαγιά για το ξεκίνημα της ανέγερσης του κτιρίου αυτού υπήρ-

ξε η δωρεά του αείμνηστου συμπατριώτη μας Θεόδωρου Μπουρδάνου εκ 37.576 Δολαρίων Αμερικής, για την οποία όμως ο δωρητής όριζε με την διαθήκη του, ως υποχρέωση του Δήμου μας, να ιδρύσει στην Νάουσα Τυφλοκομείο. Όμως αυτό ήταν αδύνατο να πραγματοποιηθεί και έτσι ο Δήμαρχος και το Δημοτικό Συμβούλιο απευθυνόμενοι στα υπουργεία Εσωτερικών-Οικονομικών και Πολιτισμού, αλλά και στα Δικαστήρια, προσπάθησαν να αλλάξει η αρχική πρόβλεψη του κληροδοτήματος (Αποφ. 449/1967) και αυτό το κατάφεραν με την εφετειακή απόφαση 6398/1977.

Έτσι με την αλλαγή που προανέφερα και την γενναία απόφαση του τότε Δημάρχου κ. Βλάχου και του Δημοτικού Συμβουλίου (Αποφ. 224/1977) άρχισε η ανέγερση του κτιρίου της Εστίας Μουσών με τα χρήματα του κληροδοτήματος Θ. Μπουρδάνου. Πολύ γρήγορα βέβαια η δαπάνη συμπληρώθηκε και με άλλα κονδύλια από το Ταμείο του

Δήμου και το κτίριο ολοκληρώθηκε. Στα επόμενα χρόνια (1982 και μετά) στεγάστηκαν οι δύο φορείς, το Ωδείο Ναούσης και η Φιλαρμονική Εταιρεία.

Ταυτόχρονα, το Πολιτιστικό Κέντρο που προϋπήρχε, προχώρησε στην ίδρυση και λειτουργία στην Εστία Μουσών Δημοτικού Ωδείου, το οποίο αναγνωρίστηκε από το υπουργείο Πολιτισμού (Εφημερίδα Κυβερνήσεως Αύγουστος 1987). Στο Δημοτικό Ωδείο εντάσσονται διάφορα μουσικά τμήματα (πιάνου, βιολιού, κιθάρας, θεωρητικών κλπ.), καθώς και τμήμα κλασικού μπαλέτου, οι απόφοιτοι των οποίων αποκτούν επίσημα πτυχία και μπορούν, εάν το επιθυμούν, να συνεχίσουν στη σχολή Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, αλλά και σε άλλα ανώτερα αναγνωρισμένα Ωδεία (Κρατικό και άλλα).

Ψυχή όλου του «οικοδομήματος» αυτού ήταν ο τότε Δήμαρχος Δημήτρης Βλάχος, ο οποίος πρότεινε την συμμετοχή στα Διοικητικά Συμβούλια του Ωδείου ανθρώπων που αγαπούσαν τη Μουσική και την πολιτιστική κίνηση σε αυτό τον τόπο και υπηρετούσαν αφιλοκερδώς και με πάθος το έργο που επιτελούνταν εκεί. Η λειτουργία αυτού του Μουσικού φορέα της Νάουσας δεν άργησε να αποδώσει καρπούς. Δεκάδες στην αρχή, αλλά και εκατοντάδες αργότερα μαθητές φοιτούν στα τμήματα, αλλά και στη σχολή μπαλέτου. Αλλά δεν έφθανε μόνο αυτό. Το Δημοτικό Ωδείο είχε προσλάβει και μια εξαιρετη γκάμα καθηγητών Μουσικής εγνωσμένης αξίας, που δίδασκαν τόσο εδώ όσο και σε άλλα αναγνωρισμένα Ωδεία και σχολές της Θεσσαλονίκης, γεγονός που δεν άργησε να γίνει γνωστό και στην ευρύτερη περιοχή.

Αργότερα, για να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη ευελιξία στη διοίκηση των πολιτιστικών φορέων του Δήμου, δημιουργήθηκε ένα άλλο Νομικό Πρόσωπο, με τη μορφή Δημοτικής Επιχείρησης (1997), με την ονομασία ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΝΑΟΥΣΑΣ (ΔΗ.Π.Ο.Ν.), υπό τη στέγη του οποίου εντάχθηκαν πλέον το Δημοτικό Ωδείο της Εστίας Μουσών, το Πολιτιστικό Κέντρο, η Δημοτική Βιβλιοθήκη, αλλά και κάποιες άλλες δραστηριότητες και προγράμματα που ωφελούσαν και ωφελούν και μέχρι σήμερα τη Νάουσα (Πολιτιστική κληρονομιά κλπ.).

Στο σημείο αυτό θα αναφέρω ότι και άλλοι δύο Δήμαρχοι βοήθησαν στο τομέα αυτό, όπως οι κ. Γεώργιος Πολάκης και Γρηγόριος Λιόλιος, που ο καθένας με τον τρόπο του έβαλε ένα λιθαράκι σε αυτό που ονομάζεται πολιτισμός και πολιτιστική κίνηση σε μια πόλη σαν τη δική μας, που τουλάχιστον είχε από τις αρχές του 20ου αιώνα και μουσική παράδοση, αλλά και άλλα είδη πολιτισμού (χορός-θέατρο κλπ.).

Όμως ο Δημήτρης Βλάχος είχε απεριόριστη αγάπη και πάθος για κάθε τι που αφορούσε την πολιτιστική μας κίνηση και ιδιαίτερα τη μουσική παιδεία. Χάρης στην αγάπη

ο τέως Δήμαρχος Νάουσας, Δημήτρης Βλάχος

αυτού του ανθρώπου αναπτύχθηκε ο τομέας αυτός, που εκτός του Δημοτικού Ωδείου και της λειτουργίας του, περιελάμβανε και διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις με διεθνούς φήμης καλλιτέχνες, που πραγματοποιούνται στην ειδικά διαμορφωμένη αίθουσα εκδηλώσεων μέσα στην Εστία Μουσών, αλλά και στο Δημοτικό θέατρο.

Γενικά το όνομα του Δημήτρη Βλάχου συνδέθηκε και με πολλές άλλες εκδηλώσεις που ανέβαζαν το πολιτιστικό και πνευματικό μας επίπεδο, σε εποχές μάλιστα που για άλλες πόλεις του μεγέθους της Νάουσας όλα αυτά ήταν άγνωστα. Οι μετακλήσεις των καλλιτεχνών και των μουσικών σχημάτων γίνονταν πάντα σε συνεννόηση με τον εκάστοτε καλλιτεχνικό Διευθυντή και τον εκάστοτε πρόεδρο του Διοικητικού Συμβουλίου του ΔΗ.Π.Ο.Ν. και της Εστίας Μουσών, ενθουσίαζαν δε πάντα το φιλόμουσο κοινό μας.

Όσο και αν αυτό φαίνεται εγωιστικό και τοπικιστικό ήταν όμως μια αλήθεια και σε αυτό συνέβαλε τα μέγιστα ο κ. Δημήτρης Βλάχος, για τον οποίο θεώρησα υποχρέωσή μου να αφιερώσω αυτό το άρθρο, ως ελάχιστο δείγμα τιμής και ευγνωμοσύνης, για όλα αυτά που έκανε. Θα μπορούσε να γράψει κανείς πάρα πολλά για τις δραστηριότητες αυτού του ανθρώπου, αλλά περιορίστηκα στα απολύτως απαραίτητα προκειμένου να αναφέρω ότι στο τομέα του πολιτισμού και της πολιτιστικής κίνησης της Νάουσας ήταν κορυφαίος και συντέλεσε όσο κανείς άλλος προς την κατεύθυνση αυτή.

Ακόμα και μέχρι σήμερα που δεν είναι στα πράγματα, όπως θα έλεγε κανείς, δεν λείπει από καμιά εκδήλωση πολιτιστικού περιεχομένου, δείχνοντας έτσι την υπερβολική αγάπη του σε κάτι που για τον παράγοντα άνθρωπο είναι συνυφασμένο με την ίδια του τη ζωή και την πορεία του μέσα στην κοινωνία.

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ

*Γράφει ο
Κων/νος Αναστ.
Λαπαβίτσας, τέως
Διευθυντής Σχολεί-
ων Α'βάθμιας Εκ-
παίδευσης και Σχο-
λείων Νοτίου Αφρι-
κής (Κέμπ Τάουν)*

Η προσωπικότητα του δασκάλου πρέπει να είναι πολύπλευρη και πολυσύνθετη. Πέρα από τις γνώσεις που θα του έχει προσφέρει η πανεπιστημιακή σχολή πρέπει να έχει και εγκυκλοπαιδικές γνώσεις. Να διαθέτει εμπειρία ζωής, να έχει ταξιδέψει αρκετά και να εφαρμόζει πάντα αυτό που λέμε δια βίου μάθηση. **Ο Σαίξπηρ αναφέρει ότι η γνώση είναι δύναμη και πραγματικά οι γνώσεις καθιστούν τον εκπαιδευτικό δυνατό και αξιόπιστο.** Η αγάπη για το παιδί πρέπει να λειτουργεί σαν κινητήρια δύναμη στο έργο του. Η αγάπη γι' αυτό που κάνουμε μπορεί να συντελέσει θαύματα. **Η οικογενειακή του καταγωγή παίζει σπουδαίο ρόλο στη σχολική τάξη. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να έχει αρ-**

χές, να έχει διαπαιδαγωγηθεί σωστά για να μπορέσει να διαπαιδαγωγήσει σωστά, διότι ο ρόλος του δεν είναι μόνο να μορφώσει, αλλά το κυριότερο να διαπλάθει χαρακτήρες. Θετικό χαρακτηριστικό της προσωπικότητάς του είναι η καλή συνεργασία με τους συναδέλφους, με τους γονείς και με το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον. Η διδασκαλία του πρέπει να είναι μαθητοκεντρική και να μη θεωρεί τον εαυτό του κέντρο της διδασκαλίας. Να ακούει και να δέχεται τις γνώμες των μαθητών του ακόμα και αν είναι σε μικρή ηλικία, να είναι αυστηρός όχι αυταρχικός και να γνωρίζει το παιδί γιατί το τιμωρεί, να το ενθαρρύνει στη μάθηση, να έχει μεταδοτικότητα στη διδασκαλία του, να είναι πάντα ειλικρινής και να αυτοελέγχεται.

Να είναι ευγενής με τους γονείς, να ξέρει να ελίσσεται, να ευνοεί τη συμμετοχή των γονιών στις σχολικές εκδηλώσεις, να επιτρέπει και επιδιώκει τη συνεργασία ανάμεσα στα παιδιά, να αισθάνεται πάντα ασφαλής, να έχει αίσθηση του χιούμορ όταν και όπου χρειάζεται, να είναι έντονα δημιουργικός και να διαθέτει φαντασία, να αγαπά ιδιαίτερα τα παιδιά για να τον αισθάνονται σαν άνθρωπο οικείο που τον εμπιστεύονται και τον εκτιμούν. Να έχει υπόψη του ότι κάθε άτομο είναι μοναδικό άρα διαφορετικό από το άλλο και μια μέθοδος που καρποφορεί στο ένα παιδί, μπορεί να αποβεί εντελώς στείρα για το άλλο. Να μη λησμονεί δε, ότι η συγγνώμη είναι ανώτερη της τιμωρίας.

Σημασία πρέπει να δίνει και στην εξωτερική του εμφάνιση: να είναι καθαρός, ευγενικός, γελαστός, έτσι ώστε να εμπνέει στους μαθητές του σεβασμό και όχι φόβο.

Όταν όμως χρειάζεται πρέπει να είναι αυστηρός, αλλά να δίνει στο μαθητή να καταλαβαίνει ότι η αυστηρότητα είναι για το καλό του. Μέθοδοι πειθαρχίας όπως το Ξύλο έχουν περάσει ανεπιστρεπτή. Σε κάποιες περιπτώσεις η διδασκαλία πρέπει να είναι εξατομικευμένη και να μην εφαρμόζει πάντα τις ίδιες μεθόδους. Ο δάσκαλος πρέπει να προσαρμόζει τη διδασκαλία του στη σύγχρονη εποχή, να χρησιμοποιεί τις σύγχρονες μεθόδους τεχνολογίας (οπτικοακουστικά μέσα, χρήση υπολογιστή, βίντεο, τηλεόραση, CD). Να ωθεί τα παιδιά στην ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων και να φροντίζει να έχει η τάξη του δανειστική βιβλιοθήκη. **Επίσης πρέπει να θέσει κανόνες δανεισμού των βιβλίων όπως:**

- 1) Να υπάρχουν χρονικά περιθώρια επιστροφής του βιβλίου.
- 2) Να ορίζει για τους αδύνατους μαθητές μικρά και ενδιαφέροντα κείμενα.
- 3) Να επιστρέφονται τα βιβλία σε άριστη κατάσταση.
- 4) Να αναθέσει σ' ένα μαθητή της τάξης να έχει μία κατάσταση με τα ονόματα των μαθητών και τα βιβλία που τα δανείζονται.

Αυτό βοηθά τον μαθητή να αναπτύξει οργανωτικότητα και υπευθυνότητα. Εννοείται ότι και οι υπόλοιποι μαθητές που δανείζονται βιβλία και γνωρίζουν την ημερομηνία της επιστροφής τους μαθαίνουν την υπευθυνότη-

τα και την πειθαρχία στους κανόνες της τάξης. Καθήκον του δασκάλου είναι να φροντίζει ώστε η βιβλιοθήκη να περιλαμβάνει βιβλία που αναφέρονται σ' όλους τους τομείς (λογοτεχνικά, επιστημονικά, ταξιδιωτικά, εγκυκλοπαιδικά) και να είναι ανάλογα με την ηλικία των μαθητών και ακόμη να φροντίζει για την ανανέωσή της.

Ο δάσκαλος πρέπει να μη μένει προσκολλημένος στο πρόγραμμα του Υπουργείου Παιδείας, ούτε να αρκείται μόνο σ' αυτά που πρέπει να διδάξει, αλλά να προσαρμόζει τη διδασκαλία του στις ανάγκες της τάξης. **Να είναι ο ίδιος συγκροτημένη προσωπικότητα, να προσέχει τη συμπεριφορά του απέναντι στα παιδιά να μη τα προσβάλλει, να προσέχει τις εκφράσεις του, γιατί «τα λόγια μπορούν να θεραπεύουν, να αρρωσταίνουν, ακόμη και να σκοτώνουν», όπως είπε ο Jores. Όλοι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι κατάλληλοι για δάσκαλοι.**

Απαραίτητο προσόν στο λειτούργημα του εκπαιδευτικού είναι η υπομονή, διότι έχει να κάνει με μαθητές που προέρχονται από διαφορετικό οικογενειακό περιβάλλον.

Δυστυχώς στην εποχή μας το έργο του εκπαιδευτικού γίνεται δυσκολότερο, διότι δεν υπάρχει πάντα καλή συνεργασία με τους γονείς, υπάρχουν παιδιά «προβληματικά», παιδιά διαζευγμένων γονέων, αλλά είναι δίκαιο να αναφέρουμε ότι προβλήματα δεν παρουσιάζουν μόνο τα παιδιά των διαζευγμένων γονέων αλλά και παιδιά που έχουν και τους δύο γονείς στο σπίτι. Υπάρχουν προβλήματα πειθαρχίας και ακόμα σε κάποια σχολεία θα έπρεπε οι ποινές να γίνουν πιο αυστηρές. Αρνητικό στοιχείο είναι και τα βιοποριστικά προβλήματα που συναντά ο δάσκαλος και που τον εμποδίζουν να επιδοθεί στο λειτούργημά του και να ασκήσει το εκπαιδευτικό του έργο όπως θα επιθυμούσε.

Τελειώνοντας πρέπει να αναφέρουμε ακόμα μια φορά, ότι ο ρόλος του δασκάλου είναι υπεύθυνος, διότι διαμορφώνει το χαρακτήρα των μελλοντικών ενηλίκων της κοινωνίας και αυτός ο παιδαγωγικός του ρόλος είναι βεβαίως και ο δυσκολότερος.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το άρθρο αυτό είναι από το βιβλίο του Κ. Λαπαβίτσα «Το παιδί και ο κόσμος του», εκδόσεις ΖΥΓΟΣ, σελ. 143-145

«Για να μπορεί κανείς να μορφώσει τους άλλους, οφείλει να μορφώνει συνεχώς τον εαυτό του».

LUCKERT

«Διδασκάλους γαρ ζητύτεον τοις τέκνοις, οι και τοις βίοις εισίν αδιάβλητοι και τοις τρόποις ανεπίληπτοι και ταις εμπειρίαις άριστοι».

**ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΣ
«ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ
ΑΓΩΓΗΣ»**

GINKGO

Ένα πανάρχαιο δένδρο της Κίνας, με αξιόλογες φαρμακευτικές ιδιότητες

Γράφουν οι: Δ.Κ. Στυλιανίδης (Επ. Δ/ντής Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δένδρων), Α.Δ. Σιμώνης (Επ. Δ/ντής Ινστιτούτου Εδαφολογίας Θεσ/νίκης), Θ.Ε. Σωτηρόπουλος (Αναπλ. Ερευνητής ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων), Δ. Μπίρης (Επ. Δ/ντής Ινστιτούτου Προστασίας Φυτών Βόλου)

Ένα πανάρχαιο δένδρο της Κίνας, με αξιόλογες φαρμακευτικές ιδιότητες, από το οποίο παράγεται το συμπλήρωμα διατροφής «Ginkgo biloba», το οποίο παρουσιάζει αντιοξειδωτική δράση, ιδιαίτερα στον εγκέφαλο, με αποτέλεσμα τη βελτίωση των νοητικών λειτουργιών, όπως είναι η μνήμη και η ικανότητα συγκέντρωσης.

Ιστορικά στοιχεία και περιγραφή του δένδρου

Όπως αναφέρει ο George Slate, καθηγητής денδροκομίας στο Πανεπιστήμιο της Geneva-New York, το Ginkgo είναι ένα απλό είδος, σε ένα απλό γένος της οικογένειας Ginegoaceae. Εντάσσεται στην κατηγορία των Nuts, τα οποία αντιστοιχούν στα δικά μας ακρόδρυα.

Ένα ζωντανό απολίθωμα το οποίο καταγράφηκε στα πετρώματα, δείχνει την ύπαρξή του στη γη για 150 εκατομμύρια χρόνια. Ιστορική μαρτυρία σημειώνει την παρουσία του Ginkgo στην Κινεζική γεωργία από τον 8ο π.Χ. αιώνα. Στην Ευρώπη εισήχθη στις αρχές του 18ου αιώνα και στο Νέο Κόσμο στα 1874, όταν ένα φυτό φυτεύτηκε κοντά στη Φιλαδέλφεια. Δείγματα του Ginkgo βρέθηκαν αρχικά σε κήπους ναών της Κίνας και Ιαπωνίας.

Ένα εξαιρετικό χαρακτηριστικό του είδους αυτού είναι γενικά η ανθεκτικότητά του κάτω από αντίξοες συνθήκες. Είναι σκληραγωγημένο στη ζώνη 4, πέρα από το στάδιο του φυτρώματος. Είναι ουσιαστικά απρόσβλητο από ασθένειες και παράσιτα και πολύ ανθεκτικό στη ρύπανση του αέρα. Το Ginkgo έχει επίσης μια ευρεία ανθεκτικότη-

τα στις εδαφικές συνθήκες, ευδοκιμώντας σε φτωχά εδάφη, αλλά έχει ανάγκη από καλή αποστράγγιση. Μεταφυτεύεται εύκολα, είναι ανθεκτικό στις χαμηλές θερμοκρασίες, στις θύελλες, ανέμους, Ξηρασία, αλλά αναπτύσσεται με βραδύ ρυθμό. Δεν βλάπτεται επίσης από την ανακλώμενη θερμότητα των πεζοδρομίων, που προκαλούν σοβαρή βλάβη σε πολλά δένδρα. Είναι ένα τέλειο βιολογικό προϊόν.

Το χαρακτηριστικό σχήμα ή περίγραμμα του δένδρου, λέγεται ότι έχει εμπνεύσει το σχήμα της Ιαπωνικής παγόδας. Τα άνθη του Ginkgo είναι απαραίτητα και ατελή. Μάλλον είναι δίοικο είδος, δηλαδή σε ξεχωριστά δένδρα τα αρσενικά και τα θηλυκά άνθη. Η επικονίαση γίνεται με τη βοήθεια του ανέμου.

Οι καρποί είναι σχήματος σφαιρικού, χρώματος κιτρινωπού, με ένα σαρκώδη (παχύ) πολτό που καλύπτει το σπόρο (πυρήνα) που είναι περίπου 1/2 της ίντσας διαμέτρου και διαμορφωμένο όπως ένας σπόρος βερικοκιάς. Ο πολτός του καρπού περιέχει ένα έλαιο που έχει μια πολύ δυσάρεστη μυρωδιά και είναι ερεθιστικό για την επιδερμίδα ορισμένων ανθρώπων. Ο πυρήνας ωστόσο έχει γλυκό περιεχόμενο, που είναι μια λιχουδιά στους Ανατολικούς λαούς. Οι Κινέζοι ονομάζουν τους σπόρους «αργυρόσπορους» και τους τρώνε ψημένους.

Στη χώρα αυτή μικρό ενδιαφέρον δόθηκε στους σπόρους. Δεν υπάρχει κάποια ένδειξη για κάποια επιλογή γενετική, για δημιουργία βελτιωμένου τύπου Ginkgo.

Φαρμακευτικές ιδιότητες του Ginkgo

Η αξία του δένδρου αυτού, αναδείχθηκε εδώ και πολλές χιλιάδες χρόνια πριν, από τις φαρμακευτικές του ιδιότητες. Οι Κινέζοι χρησιμοποιούσαν αφέψημα φύλλων ως φάρμακο για το κυκλοφορικό. Σήμερα, στις Η.Π.Α. χρησιμοποιούν το αφέψημα ως ενισχυτικό της μνήμης.

Ο Μανουσάκης γράφει για το φάρμακο- συμπλήρωμα διατροφής που εξάγεται από τα φύλλα και λέγεται Ginkgo biloba τα εξής: *«Στα φύλλα του δένδρου αυτού υπάρχουν φλαβονοειδή, τα οποία εμφανίζουν αντιοξειδωτική δράση, ιδιαίτερα στον εγκέφαλο. Επίσης, τα φλαβονοειδή αυτά βοηθούν την ομαλή ροή του αίματος στον εγκέφαλο, επομένως και την καλή λειτουργία του. Γενικά, το Ginkgo biloba βελτιώνει τις διάφορες νοητικές λειτουργίες, όπως είναι η μνήμη και η ικανότητα συγκέντρωσης».*

Στο Lamberts (Technical catalogue 2010 for professional use only) αναφέρονται για το Ginkgo biloba: Εκτενείς μελέτες έχουν γίνει χρησιμοποιώντας ένα τιτλοποιημένο εκχύλισμα που ονομάζεται Ginkgo biloba extract, με ένα περιεχόμενο 24% flavonglycosides. Αυτό το συστατικό που πηγάει από την Ιαπωνία, είναι πλούσιο σε φλαβονοειδή, τα οποία πιστεύεται ότι βοηθούν στη διατήρηση της ακε-

ραιότητας των τριχοειδών τοιχωμάτων. Επίσης, το Ginkgo biloba βοηθάει στη διατήρηση της κυκλοφορίας του αίματος βοηθώντας έτσι:

- Να διατηρούνται τα πόδια και τα χέρια ζεστά.
- Να διατηρείται η παροχή οξυγόνου στον εγκέφαλο.
- Να διατηρείται η λειτουργία του εγκεφάλου.

Ωστόσο, το Ginkgo biloba δεν πρέπει να λαμβάνεται από έγκυες γυναίκες, ή θηλάζουσες μητέρες, καθώς και άτομα που λαμβάνουν αντιπηκτικά φάρμακα ή ασπιρίνη.

Η νομική του κατηγορία: Συμπλήρωμα διατροφής. Ωστόσο, στη Γερμανία και τη Γαλλία το συνταγογραφούν ως φάρμακο οι γιατροί.

Ο Μανουσάκης αναφέρει ότι οι ευεργετικές του ιδιότητες αποδίδονται στο γεγονός ότι ρυθμίζει τη στάθμη της ελεύθερης ρίζας του μονοξειδίου του αζώτου (NO), αλλά και άλλων ελευθέρων ριζών, όπως είναι οι πολύ επικίνδυνες ρίζες του υδροξυλίου και του υπεροξειδίου. Ορισμένοι ειδικοί επιστήμονες συστήνουν 30 χιλιοστά του γραμμαρίου Ginkgo biloba και 20 χιλιοστά του γραμμαρίου πυκνογενόλη.

Αλλά και για μεγαλύτερες δόσεις, δεν έχουν αναφερθεί στη βιβλιογραφία κάποιες παρενέργειες. Το Ginkgo biloba, εκτός από αφέψημα, κυκλοφορεί και σε ταμπλέτες. Είναι το συμπλήρωμα διατροφής που πωλείται πιο πολύ από κάθε ανάλογο σκεύασμα στον κόσμο. Το δένδρο μάλλον δεν έχει εισαχθεί στη χώρα μας. Θεωρούμε επιβεβλημένη την προσπάθεια για την εισαγωγή του.

Βιβλιογραφία

1. Lamberts, 2010. Technical catalogue 2010. For professional use only. p.98
2. Μανουσάκης Γ, 2003. Υγεία για πάντα. Ικνστοιχεία, ελεύθερες ρίζες, αντιοξειδωτικά. Εκδόσεις Πατάκη. Αθήνα. σελ.303
3. Slate G. L., 1969. History of nuts trees. In: Jaynes R.A. Handbook of North American Nut Trees. p. 4-6

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΑΡΔΕΥΤΙΚΟΥ ΝΕΡΟΥ

Είναι γεγονός ότι το περισσότερο νερό (78% από επίσημα στοιχεία), καταναλίσκεται στις αρδεύσεις γεωργικών καλλιεργειών και όχι σε άλλους τομείς όπως η ύδρευση, οι βιομηχανίες και άλλες ανάγκες.

Γράφει ο Νίκος Σπάρτιος, Γεωπόνος

Από το αρδευτικό και το βρόχινο νερό το περισσότερο: Α) Απορροφάται από το έδαφος, διηθούμενο προς το υπέδαφος ενώ αρκετό βρέχει τα εδαφομόρια. Β) ένα μέρος της εδαφικής υγρασίας ανεβαίνει προς την επιφάνεια μέσω των τριχοειδών του εδάφους και εξατμίζεται στην ατμόσφαιρα. Γ) Ένα άλλο μέρος μικρότερο διαπνέεται μέσω των πάρα πολλών στοματιών της κάτω επιφάνειας των φύλλων όλων των φυτών με τη διαδικασία της διαπνοής. Αυτό για το δροσισμό των φυτών και τον περιβάλλοντος και την άνοδο από τις ρίζες μέσω των Ξυλωδών αγγείων των θρεπτικών στοιχείων από το έδαφος σε μορφή ιόντων προς τα φύλλα, όπου με τη διαδικασία της φωτοσύνθεσης θα γίνουν οργανικά στοιχεία για να θρέψουν το φυτό.

Βρέθηκε για παράδειγμα ότι ένα καλοα-

χεία που χρειάζεται το φυτό σε κανονικές αναλογίες, περνά από τα καλλιεργούμενα φυτά που στηρίζονται σε αδρανή υλικά και τα βοηθά να αναπτυχθούν κανονικά για ειδικές θερμοκηπιακές ή και υπαίθριες καλλιέργειες και επανέρχεται σε μια δεξαμενή με τη ροή του υδραγωγείου ή και με τη βοήθεια μικρής αντλίας και επανακυκλοφορεί. Το σύστημα εφαρμόζεται σε δένδρα και θάμνους.

Στην Ολλανδία είδαμε τομάτες θερμοκηπίου ανά δύο ή τρεις σε μαύρα πλαστικά σακιά με τύρφη επάνω σε γαλακτούχο πλαστικό που απομονώνει το έδαφος και τις δυσμενείς επιδράσεις του σε ζιζάνια και ασθένειες του εδάφους. Επάνω σε κάθε φυτό σταλάζει με ειδικό στάγγην σύστημα, νερό με θρεπτικά στοιχεία όσο χρειάζεται χωρίς καθόλου απώλειες.

θερμοκήπιο υδροπονικής καλλιέργειας τομάτας στην Ολλανδία

νεπτυγμένο φυτό τομάτας διαπνέει σε μια ηλιόλουστη καλοκαιρινή μέρα μέχρι 15 κιλά και παραπάνω νερό.

Περιορίζοντας τις απώλειες αυτές ιδιαίτερα της εξάτμισης και της διαπνοής εξοικονομούμε νερό.

A. ΥΔΡΟΠΟΝΙΚΗ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ

Για να αποφύγουμε την πρώτη απώλεια νερού προς το έδαφος βρέθηκε ο τρόπος της υδροπονικής καλλιέργειας όπου το νερό ενισχυμένο με τα 13 απαραίτητα θρεπτικά στοι-

Το ίδιο γίνεται και σε φυτά γλάστρας που αρδεύονται με ένα σωληνάκι που φέρνει νερό με θρεπτικά στοιχεία από μια δεξαμενή. Βρέθηκαν αρκετοί τέτοιοι τρόποι ανάπτυξης φυτών ειδικά για μαρουλάκια και άλλα λαχανικά και άνθη όπως χρυσάνθεμα, αλεξανδρινά και άλλα.

Τα 13 χημικά στοιχεία που χρειάζονται τα φυτά είναι τα κύρια στοιχεία Ν(άζωτο), Ρ (φώσφορος), Κ (κάλιο), τα δευτερεύοντα Ca (ασβέστιο), Mg (μαγνήσιο), S (θειό) και τα μικροθρεπτικά στοιχεία Fe (σίδηρος), Mn (μα-

γκάνιο), Zn (ψευδάργυρος), Cu (χαλκός), B (βόριο), Mo (μόλυβδος) και Cl (χλώριο) και φυσικά τα μακροστοιχεία ή μακροθρεπτικά όπως C (άνθρακας), H (υδρογόνο) και O (οξυγόνο) τα οποία το φυτό παίρνει από τον αέρα του άνθρακα και από νερό το H και το O, συνολικά 16.

B. ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΞΑΤΜΙΣΗΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΔΑΦΟΣ

α) Σε δενδρώδεις καλλιέργειες με άχυρο στην προβολή της κόμης κάθε δένδρου.

Χιλιάδες τόνοι άχυρου καίγονται ακόμη κάθε χρόνο στα σιταροχώραφά μας μετά το θερισμό ή καλύπτονται με όργωμα. Συμφέρει να δεθούν μπάλες και να μετά να μεταφερθούν στους οπωρώνες και αμπελώνες και να απλωθούν σε ένα στρώμα πάχους 15-20 πατημένο στην προβολή της κόμης των οπωροφόρων ή των αμπελιών και να ψεκαστούν με σιλικόνη για το φόβο της φωτιάς.

Το στρώμα αυτό περιορίζει πολύ την απώλεια υγρασίας από εξάτμιση, δεν αφήνει να φυτρώσουν τα ζιζάνια για 2-3 χρόνια οπότε σπάζει και γίνεται οργανική ουσία στο έδαφος. Τα φρούτα που πέφτουν δεν τραυματίζονται και μένουν καθαρά.

β) Καλύψεις με κομμένα χόρτα του οπωρώνα ή αμπελώνα που μερικοί παραγωγοί μας απομακρύνουν. Μαζεύονται με ένα δικράνι από όλες τις κοπές γύρω από τα δέντρα και πατιούνται λίγο κάθε φορά έτσι περιορίζουν την εξάτμιση γύρω από το δένδρο μειώνοντας τις απώλειες της υγρασίας του εδάφους και με το σάπισμα τους προσφέρουν θρεπτικά στοιχεία στο δένδρο. Επίσης

εφαρμογή συστήματος υδροπονικής άρδευσης σε καλλιέργεια βαμβακιού

καλύψεις μπορεί να γίνουν με σανό, φύλλα καλαμποκιού, φλοιούς ριζόμυλων, αποβάμβακα, πριονίδια, με πρόσθεση ασβέστη κλπ.

γ) Κάλυψη με 1 κιλό τσιμέντου συν 1 κιλό ασβεστόσκονη ανά τ.μ. για οπωρώνες όπου δεν υπάρχει αρδευτικό νερό. Δοκιμάστηκε με καλά αποτελέσματα στο ΤΕΙ Θεσσαλονίκης σε νεοφυτεμένο οπωρώνα.

Το έδαφος μετά τη φύτευση ισοπεδώθηκε με τσουγκράνα και ρίχτηκε επάνω ομοιόμορφα σε κάθε ένα τετραγωνικό μέτρο 1 κιλό τσιμεντόσκονη και ένα κιλό ασβεστόσκονη, ποτίστηκε με ποτιστήρα με το χέρι καλά μέχρι διαβροχής.

Έτσι δημιουργείται μια κρούστα σκληρή (που καταστρέφεται εύκολα με τσουγκράνα) που δεν αφήνει τα ζιζάνια να φυτρώσουν και διατηρεί την υγρασία του εδάφους για όλο το καλοκαίρι, εμποδίζοντας την εξάτμιση έτσι τα δέντρα αναπτύσσονται κανονικά για 4-5 χρόνια. Η υγρασία του εδάφους ενισχύεται με τις βροχές του χειμώνα από τις διπλανές ακάλυπτες λουρίδες εδάφους.

Τα έξοδα αυτά καλύπτονται σε μεγάλο μέρος από την κατάργηση των ποτισμάτων, των τσαπισμάτων και κοψίματα χόρτων για δύο, τρία ή και παραπάνω χρόνια. Κατά τη φύτευση ρίχνοντας και τα ανάλογα λιπάσματα. Για το σκοπό αυτό θα πρέπει να επαναλαμβάνεται η κάλυψη κάθε 3-5 χρόνια.

δ) Κάλυψη όλης της επιφάνειας του οπωρώνα με γκρο μπετόν 8-10 εκτ. πάχος πάνω σε πλέγμα σίτας γαλβανιζέ όταν πρόκειται για δενδροκαλλιέργεια πάνω από 25 ετών χωρίς αρδευτικό νερό. Δημιουργούνται βαθουλώματα γύρω από τον κορμό των δέντρων για την εισχώρηση των βρόχινων νε-

γραφική αναπαράσταση σταλακτοφόρου σωλήνα Hydrogol

ρών και των λιπασμάτων στο έδαφος και για την τυχόν μεταφύτευση κάποιου στεγνωμένου δένδρου.

Είναι γεγονός ότι όλα τα δένδρα δενδροστοιχιών των πόλεων στα πεζοδρόμια παρ' ότι έχουν ένα πολύ μικρό άνοιγμα εδάφους και το υπόλοιπο της επιφάνειας καλύπτεται από πλάκες πεζοδρομίων, άσφαλτο στο δρόμο και τοιχεία τσιμεντένια στις βάσεις των οικιών, εντούτοις αναπτύσσονται κανονικά και επιβιώνουν χωρίς σχεδόν καθόλου πότισμα.

ε) Καλύψεις με πλαστικό. Βρέθηκε από σχετικές έρευνες ότι το γαλακτούχο πλαστικό περιορίζει την εξάτμιση του νερού από το έδαφος, δεν ζεσταίνει όπως το μαύρο πλαστικό και δεν αφήνει τα ζιζάνια να φυτρώσουν σε μεγάλο βαθμό. Είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί εκτός των δένδρων και των αμπελιών και σε γραμμικές καλλιέργειες βαμβακιού, καλαμποκιού, μπουρανικών κ.λπ. Απλώνεται και καλύπτεται με ειδικό μηχανήμα πίσω από ελκυστήρα.

Έτσι διατηρείται πολύ καλύτερα η υγρασία του εδάφους. Ειδικά το «Dalin βαμβάκι σχιστό» της Ναουσαϊκής εταιρείας Δάις (έπειτα τα Dalin κάλυψης σπαραγκιών), χρησιμοποιείται για εδαφοκάλυψη γραμμικής καλλιέργειας βαμβακιού (όπως Dalin βαμβάκι) με πάχος 10μm εφαρμόζεται για την κατασκευή μικρών τούνελ, όπου καλλιεργείται το βαμβάκι. Τοποθετείται στο χωράφι μετά τα μέσα Απριλίου με ειδικές σπαστικές μηχανές και ταυτόχρονα ψεκασμό ζιζανιοκτονίας. Συγκρατεί την υγρασία επιτρέποντας το φυσικό αερισμό των φυτών χωρίς τρύπημα του πλαστικού. Σε υψηλή θερμοκρασία δια-

στέλλεται όποτε ανοίγουν οι σχισμές αερίζοντας τα φυτά και μειώνοντας τη θερμοκρασία.

Γ. ΑΡΔΕΥΣΗ ΜΕ ΣΩΛΗΝΕΣ

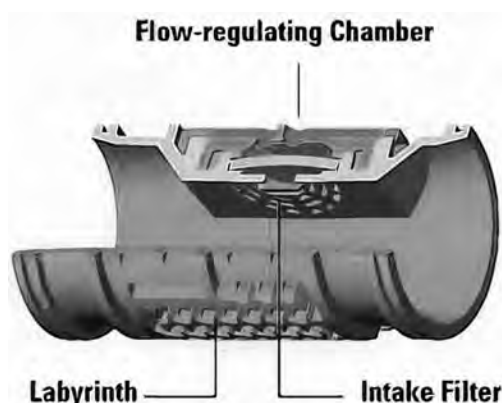
Η βαμβακοκαλλιέργεια Ξοδεύει πάρα πολύ νερό. Στην πατροπαράδοτη μέθοδο της κατάκλισης οικονομία νερού γίνεται όταν ποτίζουμε με αυλακίες 6-8 μέτρων πλάτους όπου το νερό περιορίζεται με (φρύδια) σάμαρια και υπάρχει κλίση του 0,5%.

Αν το ίδιο νερό διοχετεύεται από λεκάνη σε λεκάνη του κάθε δέντρου με ένα αυλάκι δίπλα τότε έχουμε μεγαλύτερη οικονομία νερού όπως και σε επικλινή εδάφη περισσότερη οικονομία νερού έχουμε όταν το νερό μπαίνει σε σωλήνες και χρησιμοποιούν το σύστημα τεχνητής βροχής με πολύ μεγάλο μπεκ σε καρούλι, σε μπεκ 30μ. διαμέτρου και σε σπρέι 4μ. διαμέτρου.

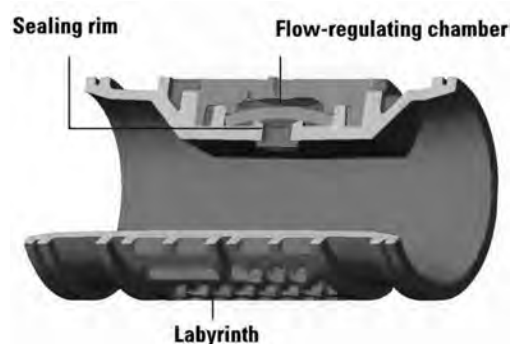
Στις περιπτώσεις όμως αυτές της τεχνητής βροχής υπάρχει μια απώλεια νερού ιδιαίτερα τις ηλιόλουστες μέρες με την εξάτμιση του. Αυτή η απώλεια ελαχιστοποιείται στην περίπτωση της στάγδην άρδευσης ιδιαίτερα όταν οι σταλακτοφόροι σωλήνες καλύπτονται στο έδαφος. Σχετικά υπάρχουν τα παρακάτω είδη:

α) Σταλακτοφόρος σωλήνας Hydrogol με ενσωματωμένους σταλάκτες σε διάφορα πάχη σωλήνα και με διαφορετικές παροχές και μήκη σωλήνων. Ο σταλάκτης είναι κυλινδρικός με λαβύρινθο μεγάλης διαδρομής και πλάτους με κανονική ροή νερού με μικρή πιθανότητα συγκράτησης αιωρούμενων σωματιδίων.

Υπάρχουν δύο έξοδοι νερού σε κάθε σταλά-

γραφική αναπαράσταση
σταλακτοφόρου σωλήνα Hydro P.C.

γραφική αναπαράσταση σταλακτοφόρου
σωλήνα Hydro P.C.N.D. (No Drain)

κτη, μεγάλης επιφάνειας φίλτρο, ανθεκτικότητα στο βούλωμα και στην υπεριώδη ακτινοβολία με διάμετρο Φ12 – Φ16 (12-20 χιλιοστά).

β) Σταλακτοφόρος σωλήνας Hydro P.C. Αυτορυθμιζόμενος και αυτοκαθαριζόμενος με ενσωματωμένους σταλάκτες, θάλαμο αυτορύθμισης ευαίσθητης επιπέδουσα μεμβράνη σταθερής παροχής με αντοχή στα βουλώματα, το φίλτρο αυτοκαθαρίζεται συνεχώς με την ροή του νερού.

Έχει δύο εξόδους νερού με πίεση 0,8-3,5 ατμόσφαιρες. Εφαρμόζεται σε όλες τις καλλιέργειες σε μεγάλες κλίσεις σε μεγάλα μήκη γραμμών για βαμβάκι, καλαμπόκι, βιομηχανική τομάτα, τεύτλα, καπνό, μπιστανικά, δέντρα και για υδρολιπάνσεις.

γ) Hydro P.C.N.D. (No Drain) αυτορυθμιζόμενος, αυτοκαθαριζόμενος, με ενσωματωμένους σταλάκτες και μηχανισμό αποτροπής απορροής του νερού από το σωλήνα. Έχει ενσωματωμένο μηχανισμό απορροής, ο οποίος εμποδίζει την έξοδο του νερού από το σταλάκτη, άδειασμα του σωλήνα και απορρόφηση χώματος κ.λ.π. όταν σταματήσει το πότισμα.

Εφαρμόζεται σε όλες τις καλλιέργειες λόγω του μηχανισμού «αποτροπής, απορροής», συνιστάται για υπόγεια άρδευση σε όλες τις γραμμικές καλλιέργειες, τη δενδροκομία, το γκαζόν κ.λ.π. με παροχές 1,75,2,35 και 3,75 λίτρων την ώρα με απόσταση σταλακτάρων από 0,2 μέχρι 1,0 μέτρο και πίεση 1-3 ατμό-

σφαιρες και διάμετρο εξωτερική 16,17 και 20 εκτ. όλα τα συστήματα τεχ. βροχής και στάγδην ελέγχονται με κορπιούτερ.

Δ. ΑΝΤΙΔΙΑΠΝΕΥΣΤΙΚΕΣ ΟΥΣΙΕΣ

Εφαρμόστηκαν για τον περιορισμό της διαπνοής των φύλλων ειδικά στα μήλα τα: Poly-1-methen 8-9 dily (Vaporguard) ή το Di 1- penthene (WILT NCF) ή το Emulcifiable A-C polyethene και το Octylrepxoxy ethanol (Ριγак) που είναι ένας τύπος γαλακτώματος με 0,5,1,0 και 2,0%, 14 μέρες πριν την κανονική συγκομιδή, αύξησαν το μέγεθος των μήλων σε συνθήκες χαμηλής εδαφικής υγρασίας ενώ με κανονική υγρασία δεν έφεραν αποτέλεσμα.

Γενικά όμως τα υλικά αυτά ελάττωσαν την συνεκτικότητα της σάρκας. Πολύ καλά αποτελέσματα στη συντηρησιμότητα των μήλων μετά την εξαγωγή τους από το ψυγείο είχαμε όταν τα μήλα διαβρέχτηκαν με ειδικό κεριό το οποίο έκλεισε τα σωμάτια και τα μήλα δεν μαλάκωσαν και δεν σούφρωσαν και για 20-25 μέρες ήταν σε άριστη κατάσταση φαγώματος, έχοντας και πολύ καλή εμφάνιση.

Επίσης και στα εξαγόμενα πορτοκάλια εφαρμόζεται άλλο είδος κεριού που βοηθά πολύ την συντήρηση και την εμπορία τους με τη διαφορά ότι η ουσία αυτή είναι ακατάλληλη για φάγωμα ενώ των μήλων μπορεί να φαγωθεί. Εφαρμόζεται στις ροδακινιές και ακτινιδιές τα τελευταία χρόνια το «vaporguard» με πολύ καλά αποτελέσματα στη μείωση του αρδευτικού νερού από διαπνοή.

Ε) ΦΡΑΓΜΑΤΑ ΔΕΞΑΜΕΝΕΣ

Στην περιοχή μας υπάρχουν πάρα πολλές δεξαμενές νερού με τσιμέντο είτε χαβούζες είτε μπάρες που γίνονται σε σχετικά συνεκτικά εδάφη που διαπυλώνονται με τα φερτά υλικά της βροχής και διατηρούν το νερό όλο το καλοκαίρι, όπως της ναουσαϊκής μπάρας στο Μουντάκι και άλλες μπάρες στο Ροδοχώρι και σε άλλες περιοχές του Ανατολικού Βερμίου.

Επίσης τα φράγματα Αλιάκμονα και άλλων ποταμών, η Λίμνη Πλαστήρα και τα υπό μελέτη φράγματα στη Γκλόμπα, το Σιασιάκι και αλλού που θα εμποδίσουν ένα μεγάλο μέρος των νερών μας να μην χάνονται στη θάλασσα.